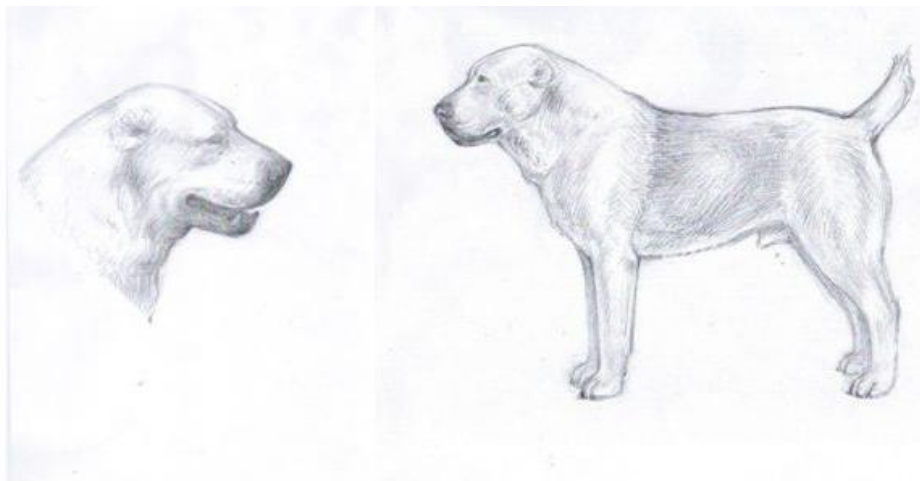

Uusi jalostuksen tavoiteohjelma

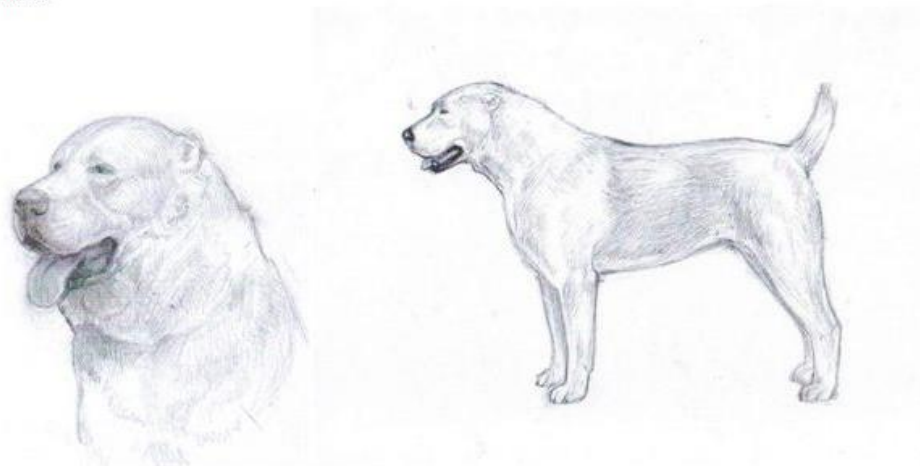
Vuosille 2026-2030

Keskiaasiankoira

Hyväksytty rotua harrastavan yhdistyksen yleiskokouksessa 1.4.2025
Hyväksytty rotujärjestön yleiskokouksessa [pp.kk.vuosi]
Suomen Kennelliiton jalostustieteellinen toimikunta hyväksynyt [pp.kk.vuosi]

Male

Female

Sisällys

1. YHTEENVETO	3
2. RODUN TAUSTA	5
3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA.....	7
4. RODUN NYKYTILANNE	7
4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja	7
4.2. Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet	13
4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta, käyttäytymisestä ja käyttötarkoituksesta.....	13
4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa	14
4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet.....	16
4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen	16
4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta	17
4.3. Terveys ja lisääntyminen	18
4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat	18
4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat	21
4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt	25
4.3.4 Lisääntyminen	27
4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet	27
4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä	28
4.4. Ulkomuoto	28
5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA	30
6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	30
6.1 Jalostuksen tavoitteet.....	30
6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille	30
6.3 Rotuyhdistyksen toimenpiteet	33
6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin	34
6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta	35
7. LÄHTEET	36
8. LIITTEET	36

1. YHTEENVETO

Keskiaasiankoira kuuluu ikivanhoihin laumanvartijakoirarotuihin. Se on suurikokoinen, epäluuloisesti ja pidättyväisesti vieraita kohtaan suhtautuva, voimakkaasti omiaan puolustava ja aluettaan vartioiva koira.

Keskiaasiankoiran alkuperää laumaa vartioivana koirana tulee kunnioittaa ja pyrkiä pitämään tulevaisuudessakin huolta rodun käyttökelpoisuudesta ensisijaisesti laumanvartijana ja aluevartijana. Keskiaasiankoiran tulee olla terve, rakenteellisesti vahva, kestävä ja toiminnallinen koira. Keskiaasiankoiran tulee olla vahva rungoltaan ja iso kooltaan, jotta se pystyy fyysisesti puolustamaan vartioimaansa, mutta toisaalta sen on kuitenkin oltava nopea, notkea ja ketterä, jotta se pystyy liikkumaan vapaasti vaikeammassakin maastossa ja toimimaan yllättävissä tilanteissa.

Oikeanlaisen luonteen omaava keskiaasiankoira ei ole arka, vaan epäluuloinen tai pidättyväinen vieraita kohtaan. Koiran on myös oltava käsiteltävissä omistajan läsnä ollessa. Omaa perhettään kohtaan se on lojaali, luotettava ja suurta kiintymystä osoittava. Oikeanlaisen luonteen omaava keskiaasiankoira ei myöskään ole huomattavan aggressiivinen vieraita kohtaan muulloin kuin omistajansa poissa ollessa ja tämä käytös vahvistuu usein sen omalla reviirillä.

Tämän jalostuksen tavoiteohjelman tarkoituksena on toimia rodun harrastajien ja kasvattajien sekä muiden rodusta kiinnostuneiden tietolähteenä ja Suomen keskiaasiankoirakantaa ja jalostusta eteenpäin vievänä oppaana.

Rodun käyttötarkoitus

Keskiaasiankoira soveltuu parhaiten maaseudulle ja haja-asutusalueille eläin- sekä aluevartiointityöhön. Se ei ole soveltuva ensisijaisesti seurakoiraksi tai harrastuskoiraksi perinteisiin koiraharrastuslajeihin.

Keskiaasiankoira ei sovellu kerrostaloon, eikä taajama-alueelle rotutyypillisten ominaisuuksiensa vuoksi. Näitä ovat mm. voimakas vartiointivietti, joka ilmenee voimakkaana oman alueen puolustamisena ohikulkijoilta ja haukkumisena erityisesti yöaikaan, hyvin voimakas vieraskoira-aggressiivisuus myös vastakkaista sukupuolta kohtaan ja rodulle tyypillisen epäluuloisuutensa vuoksi se ei ole ilman omistajaa usein lainkaan vieraiden ihmisten käsiteltävissä.

Pentueiden rekisteröintiin vaikuttavat ehdot

PEVISA-ohjelma 2026-2030:

Lonkkaniveldysplasialausunto 12kk iässä. Tuloksen D saanut koira paritettava vähintään tuloksen C tai paremman tuloksen saaneen koiran kanssa.

Kyynärniveldysplasialausunto 12kk iässä. Tuloksen 1 tai 2 saanut koira paritettava tuloksen 0 saaneen koiran kanssa.

Jälkeläismäärän rajoitus 30 pentua ja 4 pentuetta Suomessa, viimeinen pentue rekisteröidään kuitenkin kokonaisuudessaan. (urokset ja nartut)

Ulkomaisia koiria koskeva poikkeus: Ei vaadita kyynär- eikä lonkkakuvauslausuntoa.

Kuvaamattoman ulkomaisen uroksen saa yhdistää Suomessa myös tuloksen HD D tai ED 1-2 saaneeseen narttuun. (uros 2 pentuetta, narttu 1 pentue)

Tärkeimmät suositukset jalostuskoirille

Suosittelaa luonnetestiä, MH-luonnekuvausta, Suomen kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastusta tai muuta luonnetta ja käyttäytymistä arvioivaa testiä. Arkaa, vihaista tai ääniherkkää koiraa ei saa käyttää jalostukseen.

Astutusalaikärajaksi suositellaan 24kk ikää sekä uroksella että nartulla. Koirayksilöllä olisi suotavaa olla enintään kahdesta kolmeen pentuetta elinaikanaan eikä uusintayhdistelmiä suositella. Keinosiemennystä ei suositella käytettävän muutoin kuin painavan syyn vuoksi, ja luonnollisen astutuksen epäonnistuessa keinosiemennykseen ei tule ryhtyä.

Virallinen lonkkadysplasialausunto ennen astutusta, tuloksen D tai C saanut koira suositellaan paritettavan paremman tuloksen saaneen koiran kanssa.

Virallinen kyynärveldysplasia lausunto ennen astutusta. Tuloksen 2 saanutta koiraa ei suositella jalostukseen, mutta mikäli sitä kuitenkin perustellusta syystä halutaan käyttää jalostukseen, tulisi se yhdistää tuloksen 0 saaneen koiran kanssa samoin kuin myös tuloksen 1 saanut koira.

Virallinen selkäkuvauslausunto spondyloosin ja LTV:n osalta ennen jalostuspäätöstä ja jos koiralla on todettu SP tai LTV-muutos, se tulee yhdistää virallisesti siltä osin terveeksi kuvattuun koiraan.

Suosittelaa käyttämään silmiltään virallisesti tutkittuja ja mielellään terveitä yksilöitä. Lieviä muutoksia luomirakenteessa voi käyttää jalostukseen, mutta koiralle tulee silloin valita silmiltään terve parituskumppani.

Keskeisimmät jalostustavoitteet sekä toimenpiteet niiden saavuttamiseksi

Luonne ja käyttäytyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Lisätä luonnetestien, MH-luonnekuvauksen tai Kennelliiton jalostustarkastuksen luonneosion käyntejä rodussa.	Yhdistys pyrkii järjestämään mahdollisuuksia osallistua näihin.

Terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Saada lisää tietoa rodun luustoterveydestä ja kuvausmäärien nosto. Silmä- ja luomiongelmien lisääntymisen rajoittaminen rodussa sekä virallisen tiedon kerääminen näistä.	PEVISA Kuvauspakko lonkat ja kyynärät. Suositus virallinen silmätarkastus 24kk iässä. Suosituksena myös selkärangan röntgenkuvaus.

Lisääntyminen	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Kerätä tietoja lisääntymisestä, emoista ja uroksista. Pitää rodun geenipoolia mahdollisimman monipuolisena myös Suomessa.	PEVISA jälkeläismäärän rajoitus rodun monipuolisemman geenipoolin turvaamiseksi, sallitaan enintään neljä pentuetta tai 30 pentua urokselle ja nartulle.

Rakenteen ja anatomian terveys	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Terve ja työkäyttöä kestävä rakenne.	Viralliset luustokuvaukset, ei suosita liian raskasta rakennetta, kiinnitetään huomiota kulmauksiin ja ranteiden asentoon.

Käyttöominaisuudet	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Pyritään säilyttämään rodun alkuperäinen käyttötarkoitus eläin- ja aluevartijana sekä välttämään näyttelypainotteista jalostusta.	Suomen muotovalion ehtona edelleen virallinen luonteen dokumentointi (esim. luonnetestitulokset, MH-luonnekuvaus tai jalostustarkastus).

Jalostuspohja	
Tavoitteet	PEVISA, jalostussuositukset, muut toimenpiteet
Pyrkii ylläpitämään mahdollisimman laajaa rodun jalostuspohjaa ja geenipoolia käyttämällä jalostukseen eri sukuisia koiria ja niiden yhdistelmiä.	Neuvoa kysyttäessä tuontikoirien tuonnissa ja ohjata jalostusvalintoja kysyttäessä.

2. RODUN TAUSTA

Alkuperä ja käyttötarkoitus

Hyvin vähäinen ja niukka ravinto, lämpötilojen äärimmäiset muutokset ja ihmisten elämäntapa vuosituhansien ajan ovat tehneet keskiaasiankoirasta vahvan, kestävä ja vaatimattoman olosuhteisiin nähden. Sille on kehittynyt voimakas luontainen kyky suojella aluettaan, ihmisiä ja omaa vartioitavaa laumaansa ulkopuolisia uhkia vastaan. Kesäisin paahtava aurinko ja talvisin jäätävä pakkanen sekä muut haastavat elinolosuhteet ovat muokanneet koirista energiaa säästäviä, jotta ne pystyivät yöaikaan vartioimaan ja suojelemaan eläinlaumoja petoeläimiltä.

Keskiaasiankoiran tarkka historia on täysin varmaksi selvittämätön. Joidenkin teorioiden mukaan koirien esi-isät ovat tiibetiläisiä koiria, jotka kulkeutuivat ihmisten mukana nykyisille Aasian alueille. Turkestan ”Turkkien alue” sai nimen vasta, kun turkkilaiset alkoivat tehdä sotaretkiä ja valloittivat laajoja alueita nykyisestä Aasiasta, joita olivat Itä-Turkestan Kashgania ”Kiinan maa”, Keski-Turkestan (nykyaikaisten Keski-Aasian tasavaltojen alue) ja Turkestanin Afganistanin osia. Turkmenistan on osa Keski-Turkestanta.

Keskiaasiankoiraan viittaavia merkkejä löytyy Turkmenistanin vanhimmista siirtokunnista, mikä todistaa näiden koirien pitkän historian olemassaolon em. alueilla. Arkeologisissa kaivauksissa on löydetty monia koiranluiden palasia, jotka kuuluivat kookkaille koirille, joilla oli voimakkaat päät ja vahvat leuat. Alueelta on myös löydetty terrakottahahmoja (2000 v. eKr.), jotka kuvaavat neliönmuotoisia koiria, joilla oli tyypistetyt hännät ja korvat. *LISÄYS: Nykyisen Venäjän alueelta ei ole löydetty kalliomaalauksia eikä hautauksia.

Voidaan olettaa, että alkuperäisalueilla eläneet ihmiset karjankasvatuksen kehittyessä löysivät myös varhaisessa vaiheessa optimaalisen tyyppin muinaisesta keskiaasiankoirasta, jonka täytyi myös kestää pitkiä matkoja kulkiessaan paimentolaisheimojen mukana.

Koirien rooli oli yksinkertainen; niiden piti kyetä turvaamaan ihmisten elinkeino. Alkuperäisalueiden historia on hyvin sotaisa, joten koirilla oli myös tärkeä tehtävä suojella ihmisten pysyvämpiä asumispaikkoja. Jokaista laiduntavaa laumaa vartioi koiralauma, joka kulki paimenten ja laiduntavan lauman mukana. Koirat tekivät tärkeimmän työnsä yöllä, koska petoeläimet saalistavat yöaikaan. Tyypillinen keskiaasiankoira nykypäivänäkin aktivoituu hämärän koittaessa ja sen haukku lisääntyy pimeän tullen.

Historiassa on tiedossa koiria, jotka ovat taistelleet menestyksekkäästi susia vastaan ja näiden koirien verilinjat ovat arvostettuja: Poole, Ak-Yekemen, Red Yekemen, Ker-Gaplan, Black-Yekemen. Black-Yekemenin linja näistä mainituista on ollut erityisen armoton kamppailuissa suojellakseen laumojaan. Paimentolaiskulttuurissa on ollut alkuperäisalueilla tapana järjestää koiratappeluita uroslinjojen ylläpitämiseksi sekä niiden säilyttämiseksi ja vanha traditio on osittain edelleen olemassa rodun alkuperäisalueilla. Koirataisteluilla on myös ratkaistu ihmisten välisiä kiistoja.

Rodun kehitys nykyiseen muotoonsa

Rotu kehittyi luonnollisen valinnan kautta yli neljän tuhannen vuoden aikana laajalla alueella, joka nykyisin ulottuu Kaspianmereltä Kiinaan ja eteläiseltä Uralilta Afganistaniin saakka. Vaativa elinympäristö ja jatkuva taistelu petoeläimiä vastaan ovat jättäneet jälkensä sekä rodun ulkomuotoon, että luonteeseen muovaten siitä vahvan, pelottoman ja voimiaan säästävän. Alkuperäisillä asuinalueillaan rotua käytettiin pääasiassa suojelemaan karjalaumoja petoeläimiltä sekä myös vartiokoirana.

Rodun varhaisimmat standardit perustuivat Keski-Aasiasta peräisin olevien ”aboriginaalien” koirien kuvaukseen, jotka olivat laadultaan epätasaisia. Rodun määrätietoinen jalostustyö aloitettiin Neuvostoliitossa 1930-luvulla, jolloin otettiin käyttöön rodun ensimmäinen standardi, jota toteutettiin suunnitelmallisesti 50 – luvulle asti, minkä jälkeen kaikkien työkoirarotujen standardit tarkastettiin. Vuoden 1976 standardi oli voimassa 17 vuotta. 1993 standardia muokattiin seuraavan kerran ja vuonna 1996 standardi muutettiin FCI:n vaatimuksia vastaavaksi. Nykyisellään voimassa oleva rotumääritelmä on hyväksytty FCI:ssä 9.2.2011.

Sukulaisrodut, joiden kanssa yhteinen kehityshistoria

Rodun syntyyn ovat vaikuttaneet Tiibetin muinaiset koirat ja eri paimentolaisheimojen karjakoirat, jotka ovat läheistä sukua mongolianpaimenkoiralle ja tiibetinmastiffille. Keskiaasiankoiran lähin sukulaisrotu on kaukasiankoira. Joidenkin teorioiden mukaan turkkilaisten laumanvartijarotuisten koirien esi-isät ovat olleet sotasaaliina ja kaupankäynnin mukana Aasian alueilta kulkeutuneet keskiaasiankoirat.

Eri linjat

Koska keskiaasiankoira on rotuna kehittynyt maantieteellisesti hyvin laajalla alueella, voidaan ulkomuodossa sekä luonteissa havaita erityyppisiä keskiaasiankoiria.

Ensimmäiset koirat Suomessa, koiramäärän kehitys

Ensimmäiset tuonnit on rekisteröity suomen kennelliittoon 1.1.1985, kuitenkin tällöin rekisteröity koira on syntynyt 7.12.1978 narttu Aishe, jonka ensimmäinen pentue on syntynyt 18.10.1982. Myös tämän pentueen rekisteröintipäivä KoiraNetissä on 1.1.1985. KoiraNetin perusteella voidaan olettaa, että ensimmäinen Suomeen syntynyt pentue on syntynyt Aljo-kenneliin 18.10.1982 yhdistelmästä SF20270D/85 Zurab ja SF20271E/85 Aishe.

Koiramäärän kehitys on ollut rodussa maltillista aina 2022 vuoteen asti, tuonteja on rekisteröity vuodesta 1994 lähtien 1-14kpl vuosittain. Rodun rekisteröity kanta on 1020kpl (12/2024).

3. JÄRJESTÖORGANISAATIO JA SEN HISTORIA

Nykyinen rotua harrastava yhdistys/järjestö ja aiemmat rotujärjestöt

Tällä hetkellä rodun yhdistyksenä toimii Suomen Keskiaasiankoirat ry, joka on perustettu 15.2.2021. Aiemmin rodulle perustettu yhdistys CAO Finland toimi vuosina 2006-2014.

Rodun rotujärjestö on ollut vuoteen 2025 saakka Suomen Palveluskoiraliitto, jonka jäseneksi Suomen Keskiaasiankoirat on hyväksytty vuonna 2021.

Vuodesta 2026 alkaen Suomen Keskiaasiankoirat ry tulee olemaan Suomen Kennelliiton hyväksymän rotujärjestön alaisuudessa Suomen Palveluskoiraliiton muuttuessa rotujärjestöstä lajiliitoksi.

Suomen Keskiaasiankoirat on myös Varsinais-Suomen kennelpiirin ja Suomen kennelliiton jäsen.

Rotua harrastavan yhdistyksen tai järjestön jäsenmäärä ja sen kehitys

Vuonna 2021 yhdistyksellä oli 16 jäsentä, vuonna 2022 15 jäsentä, vuonna 2023 19 jäsentä ja vuonna 2024 18.

Jalostusorganisaation rakenne ja jalostustoimikunnan tehtävät

Yhdistyksellä ei ole aiemmin ollut erillistä jalostustoimikuntaa, vaan hallitus on yhdessä hoitanut jalostukseen liittyviä asioita, mikäli sille on ollut tarvetta. Vuonna 2025 Suomen Keskiaasiankoirat ry on ottanut käyttöön valitsemansa jalostustoimikunnan, jonka tehtävänä on ohjata rodun jalostusta ja neuvoa puolueettomasti aina ensisijaisesti rodun etua ajatellen. Jalostustoimikunta kerää ja jakaa tietoa kokonaisvaltaisesti rodun terveydestä, luonteesta, käyttöominaisuuksista ja ulkomuotoseikoista sekä vastustaa perinnöllisiä sairauksia ja vikoja.

4. RODUN NYKYTILANNE

4.1. Populaation rakenne ja jalostuspohja

“Mitä monimuotoisempi rotu on, sitä useampia erilaisia versioita sillä on olemassa samasta geenistä. Tämä mahdollistaa rodun yksilöiden geenipareihin heterotsygotiaa, joka antaa niille yleistä elinvoimaa ja suojaa monen perinnöllisen vian ja sairauden puhkeamiselta. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunitauteihin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistyminenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua. Suurilukuinenkin koirarotu on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Tällaiset koirat levittävät haitalliset mutaatioalleelinsa vähitellen koko rotuun, jolloin jostakin yksittäisestä mutaatiosta saattaa syntyä rodulle uusi tyyppivika tai -sairaus. Vähitellen on vaikea löytää jalostukseen koiria, joilla ei tätä mutaatiota ole. Ihannetilanteessa jalostukseen käytetään koiria tasaisesti rodun kaikista sukulinjoista. Monimuotoisuutta turvaava suositus yksittäisen koiran elinikäiselle jälkeläismäärälle on pienilukuisissa roduissa enintään 5 % ja suurilukuisissa enintään 2-3 % laskettuna rodun neljän vuoden rekisteröintimääristä. Jos rodussa rekisteröidään neljän vuoden aikana yhteensä 1000 koiraa, ei yksittäinen koira saisi olla vanhempana useammalle kuin 20-50 koiralle. Toisen polven jälkeläisiä koiralla saisi pienilukuisissa roduissa olla korkeintaan 10 % ja suurilukuisissa 4-6 % laskettuna neljän vuoden rekisteröinneistä.”
MMT Katariina Mäki 5.8.2013

Keskiaasiankoirien kanta on kohtuullisen kokoinen koko maailmassa. Suomeen on rekisteröity

yhteensä 1020 keskiaasiankoiraa (lähde koiranet 12/2024). Pentueita rekisteröidään vuosittain noin 5 pentuetta ja tuontikoiria vuosittain 1-10 kpl, kaikkia tuontikoiria ei kuitenkaan rekisteröidä Suomen Kennelliittoon. Suomen populaatio pohjautuu edelleen tuonteihin ja keskiaasiankoiria on tuotukin laajasti useista eri maista kuten Tsekki, Venäjä, Bulgaria, Viro, Liettua, Ukraina, Romania, Puola, Slovakia, Valko-Venäjä, Serbia, Unkari, Latvia, Kazakstan ja Valko-Venäjä. Näistä kuitenkin Venäjä, Viro, Liettua ja Latvia ovat yleisimmät tuontimaat. Viimeisen viiden vuoden aikana Suomeen on tuotu ja rekisteröity 37 keskiaasiankoiraa. Näistä koirista miltei puolet (17 kpl) on perinteisesti typistettyjä.

Taulukko 1. Vuositilasto – rekisteröinnit 2014-2024 (lähde: Koiranet)

Vuositilasto - rekisteröinnit											
	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Pennut (kotimaiset)	26	50	36	38	44	41	18	36	2	40	36
Tuonnit	2	6	14	3	11	5	1	6	1	9	7
Rekisteröinnit yht.	28	56	50	41	55	46	19	42	3	49	43
Pentueet	7	10	5	6	6	6	4	4	1	5	5
jalostukseen käytetyt eri urokset											
- kaikki	7	10	4	6	6	6	4	4	1	4	5
- kotimaiset	4	5	3	3	2	3	1	2			1
- tuonnit	2	4	1	2	3	1		1	1	3	2
- ulkomaiset	1	1	0	1	1	2	3	1	0	1	2
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	5v 11kk	4v	4v 11kk	4v 4kk	3v 3kk	4v	3v 6kk	4v 4kk	1v 10kk	2v 9kk	3v 6kk
jalostukseen käytetyt eri nartut											
- kaikki	7	10	5	6	6	6	4	1	1	5	5
- kotimaiset	5	7	3	4	4	4	3	1		2	1
- tuonnit	2	3	2	2	2	2	1	3	1	3	4
- keskimääräinen jalostuskäytön ikä	4v 11kk	4 v	3 v 5kk	3v 10kk	4v 2kk	3v 5kk	3v 10kk	3v 9kk	1v 9kk	2v 9kk	2v 11kk
Sukusiitosprosentti	0,92 %	2,35 %	0,61 %	0,00 %	0,67 %	2,16 %	1,09 %	0,95 %	0,00 %	1,04 %	2,08 %

Rekisteröintimäärät Suomessa

Rodun rekisteröintimäärät ovat kohtuullisia 10 vuoden syklillä tarkasteltuna n. 50 koiraa ja pentua yhteensä vuosittain.

Tuontikoirien vuosittainen lukumäärä

Tuontikoiria tuodaan pääsääntöisesti alle kymmenen vuosittain, jonkun verran tuontikoiria rekisteröidään vasta myöhemmin eikä heti tuonnin yhteydessä, mikä voi selittää yksittäisten vuosien korkeammat lukemat. Vuoden 2022 tuontikoirien rekisteröinti piikkiä selittää Suomen Kennelliiton päätös Venäläisten ja Valko-Venäläisten koirien rekisteröintien keskeyttämisestä ja näistä maista tuotujen koirien rekisteröinnille oli määritetty aikaraja.

Rodun jalostusurosten ja -narttujen ikä

Rodussa pääasiassa maltetaan odottaa suurien ja hitaiden koirien kehittyminen ja pentueita teetetään pääsääntöisesti aikuisilla ja loppuun asti kehittyneillä koirilla. Olisi kuitenkin toivottavaa, ettei jalostukseen käytettäisi alle kaksivuotiaita koiria. Uroksen laskennallinen jalostuskäyttöikä 2014-2024 aikaväliltä on 3 vuotta ja 8 kuukautta. Nartun laskennallinen jalostuskäyttöikä 2014-2024 aikaväliltä on 3 vuotta ja 5 kuukautta.

Rodun vuosittainen sukusiitosaste

Suomessa rodun jalostuksessa viimevuosina on sukusiitosta käytetty maltilla ja suositusten rajoissa, keskimääräinen sukusiitosprosentti vuosina 2014 - 2024 on ollut 1,07 %. Tilannetta seurataan ja pyritään pitämään tilanne sukusiitosasteen suhteen mahdollisimman alhaisena myös jatkossa. Sukusiitosaste on muilla kuin kotimaisilla roduilla laskettu puutteellisen sukupolvitiedon mukaan, joten se on aliarvio todellisesta tilanteesta, mutta sen kehitymissuunta on kuitenkin tärkeä.

Jalostusurokset (Lähde: KoiraNet)

Taulukko 2. Vuosina 2015-2024 runsaimmin jalostukseen käytetyt 20 urosta.

#	Uros	synt. vuosi	Tilastointiaikana				Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	kumulatiiv.	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	LITTLE FREAK'S NORD	2017	6	41	12,42 %	12 %	1	7	6	41
2	CHWIBANOGLWR ZLATAN i: Altynbay Zhangir *e: Altynbay Isangur	2015	3	30	9,09 %	22 %	2	16	3	30
3	O-KALPAZAN TAKLAMAKAN IT MAKSIMUS HAN-MO	2012	2	20	6,06 %	28 %	3	17	3	29
4	LITTLE FREAK'S LEGENDA i: Darstan Zhubar *e: Little Freak's Daura	2016	3	18	5,45 %	33 %	0	0	3	18
5	ALTÖN RENBE	2017	2	15	4,55 %	38 %	8	33	2	15
6	PERENLI EKEMEN	2014	3	15	4,55 %	42 %	4	22	3	15
7	AKDASH OF BARZEV		2	14	4,24 %	46 %	0	0	2	14
8	YARSAIR BAYKUT ALTAY STAR LINE i: Altôn Renbe	2018	3	14	4,24 %	51 %	0	0	3	14
9	TSAR GUIDON AZOVIA	2015	3	13	3,94 %	55 %	0	0	3	13
10	DARSTAN ZHUBAR		1	11	3,33 %	58 %	5	28	1	11
11	YUTUSH IŠ STUMBRYNO		1	10	3,03 %	61 %	0	0	1	10
12	MOONSHINE SHADOW NICE TAMERLANE i: Timertesh iz Vecaki *	2021	2	10	3,03 %	64 %	0	0	2	10
13	LITTLE FREAK'S ELBARS	2013	1	9	2,73 %	67 %	3	15	1	9

14	TURKMEN STAM FARUK	2010	1	8	2,42 %	69 %	1	7	2	13
15	YARSAIR IZ R. KONGO	2021	1	8	2,42 %	72 %	0	0	1	8
16	LITTLE FREAK'S ZORBAS i: Escobar *e: Little Frak's Puma	2021	1	8	2,42 %	74 %	0	0	1	8
17	EZIZ ITI ARAK	2013	1	8	2,42 %	76 %	0	0	1	8
18	TIMERTESH IZ VECABI	2018	2	8	2,42 %	79 %	2	10	2	8
19	ESCOBAR i: Little Freak's Nord iei: Turkmen Stam Faruk	2019	1	7	2,12 %	81 %	2	12	1	7
20	ALTYNBAY ZHANGIR	2010	1	7	2,12 %	83 %	5	45	1	7

Kahdeksaa urosta on käytetty tuottamaan n. 50 % ajanjakson pennuista. Toisen polven jälkeläisten suositeltava yläraja on kaksi kertaa niin suuri kuin ensimmäisen polven jälkeläisissä.

Uroksissa nousee esiin ALTON RENBE, ALTYNBAY ZHANGIR, BAYNAK, DARSTAN ZHUBAR.

Jalostusnartut (Lähde: KoiraNet)

Taulukko 3. Vuosina 2015-2024 runsaimmin jalostukseen käytetyt 20 narttua.

#	Narttu	Synt. vuosi	Tilastointiaikana			Toisessa polvessa		Yhteensä	
			Pentueita	Pentuja	%-osuus	Pentueita	Pentuja	Pentueita	Pentuja
1	LITTLE FREAK'S HAISHA I. Perenli Ekemen *e: Layla iz Ruskog Izvora	2015	4	22	6,67 %	5	20	4	22
2	TURKMEN STAM GURIJA	2011	3	21	6,36 %	1	5	3	21
3	LAYLA IZ RUSKOG IZVORA	2013	3	21	6,36 %	4	22	3	21
4	ALIYA	2019	3	21	6,36 %	0	0	3	21
5	OAKBULL'S ARASHI	2017	2	20	6,06 %	0	0	2	20
6	ALTYNBAY ISANGUL	2012	2	15	4,55 %	5	45	2	15
7	LITTLE FREAK'S PUMA i: Altôn Renbe *e: Little Freak's Haisha	2019	3	14	4,24 %	2	12	3	14
8	LITTLE FREAK'S NATASHA	2017	2	12	3,64 %	0	0	2	12
9	LITTLE FREAK'S FARIDA i: O-Kalpazan Taklamakan It Maksimus Han-Mo e: Little Freak's Daura	2014	2	12	3,64 %	0	0	2	12
10	LITTLE FREAK'S DAURA	2012	1	11	3,33 %	7	40	2	20
11	ALTÔN FERGANA	2019	2	10	3,03 %	0	0	2	10
12	CHWIBANOGLWR ZOJA	2015	1	10	3,03 %	0	0	1	10
13	LITTLE FREAK'S LATIFA ... *e: Little Freaks Daura	2016	2	10	3,03 %	3	15	2	10

14	DVOR BOYAR VIDAD	2016	1	10	3,03 %	1	8	1	10
15	EZIZ ITI ALLANEME	2013	1	9	2,73 %	1	8	1	9
16	IZ BARLA'KALA BABA-YAGA V BABA ROGA i: Chwibanoglw Zlatan e:ziz Iti Allaneme	2018	1	8	2,42 %	0	0	1	8
17	NISHANA AKMENU GELE	2011	1	8	2,42 %	0	0	1	8
18	ALTÖN UMURCHA i. Altön Renbe	2019	2	8	2,42 %	0	0	2	8
19	CATAVALES EUPHORIA i: Chwibanoglw Zlatan e: Dvor Boyar Vidad	2019	1	8	2,42 %	0	0	1	8
20	LITTLE FREAK'S SIBIRSKAYA DUSHA	2019	1	8	2,42 %	0	0	1	8

Toisen polven suositeltava yläraja on kaksi kertaa niin suuri kuin ensimmäisen polven jälkeläisissä. Nartuissa esiin nousevat nartut HATUN ja ALTYNBAY ISANGUL.

Jalostuskoirien käyttömäärät

Kuudella uroksella on enemmän, kuin kaksi pentuetta. Eniten käytetyllä uroksella, Little Freak's Nord, on kuusi ensimmäisen polven pentuetta, yhteensä 41 jälkeläistä. Enemmän kuin neljä pentuetta toisessa polvessa, on kolmella uroksella. Toisen polven laskennallisen jälkeläismäärärajan (16) ylittää 4 urosta. Näistä uroksella Altön Renbe (sijalla 5.) on 33 toisen polven ja 12 kolmannen polven jälkeläistä (1/2025). Nartuista viidellä on enemmän kuin 2 pentuetta. Toisen polven pentuemäärä ylittyy kahdella nartulla ja jälkeläismääräraja ylittyy neljällä nartulla, joista voimakkaimmin sijalla 10. olevalla nartulla, Little Freak's Daura, jolla yksistään on 40 toisen polven jälkeläistä.

Monimuotoisuutta turvaavat maksimijälkeläismäärät keskiaasiankoirilla ovat ensimmäisessä polvessa enintään kaksi pentuetta rodun keskimääräisen pentuekoon huomioiden (8 pentua) ja toisessa polvessa enintään neljä pentuetta (16 pentua) laskettuna 4 vuoden rekisteröinneistä.

Rodussa esiintyy hieman urosten liikakäyttöä harvinaiselle rodulle Suomessa, mutta pääsääntöisesti urosten käyttö on kohtuullisen laajaa ja monimuotoisuutta tukevaa, eivätkä toisen polven jälkeläismäärät kohoa yli suositellun, kuin yksittäisillä uroksilla ja nartuilla. Yhdistys suosittelee harkitsemaan tarkoin yhden uroksen jalostuskäyttöä 2 kertaa ja vain perustellusta syystä 3 kertaa.

Narttuja on käytetty jalostukseen yleensä vain 1-2 kertaa, mutta joidenkin kohdalla myös kolme tai jopa neljäkin kertaa. Myös tähän tulisi kiinnittää huomiota ja olisi toivottavaa, että nartun aiemmasta pentueesta olisi terveystutkittu koiria virallisesti ennen nartun uutta jalostuskäyttöä, eikä samaa narttua käytettäisi jalostukseen kuin korkeintaan kolme pentueen verran ja silloinkin vain, jos nartun aiemmat jälkeläiset on terveystutkittu hyvin tuloksin.

Jalostuskoirien keskinäinen sukulaisuus

Yhdistelmissä on välillä linjattu tiettyihin koiriin haluttuja ominaisuuksia tavoiteltaessa. Taulukoihin 2. ja 3. on merkitty väreillä koirien keskinäiset lähisukulaisuussuhteet. Toisen polven jälkeläisiä tarkasteltaessa rodussa on kolme valtasukulinjaa, josta rodun suomalainen kanta koostuu. Muiden kolmen yksittäisen koiran alenevalla suvulla ei näytä olevan populaatioon juurikaan vaikutusta.

Rodun populaatiot muissa maissa

Suurin populaatio rodussa löytyy Venäjältä, joka on virallisesti merkitty rodun alkuperämaaksi. Maailmanlaajuisesti rotu on populaatioltaan elinvoimainen ja kohtuullisen suuri.

Yhteenveto rodun jalostuspohjan laajuudesta

Tehollinen populaatiokokoo määrittää jalostuspohjan laajuutta. Mitä pienempi tehollinen populaatio on, sitä nopeammin sen keskimääräinen sukusiitosaste kasvaa ja geenit homotsygoituvat. Tällöin populaatiosta menetetään monia geenejä, mikä kaventaa jalostuspohjaa peruuttamattomasti. Lisäksi se alentaa populaation vastustuskykyä perinnöllisiä sairauksia vastaan. Olisi suotavaa käyttää mahdollisimman monia perusvaatimukset täyttäviä yksilöitä jalostukseen tasaisesti ja välttää matador-jalostusta.

Tehollinen populaatiokokoo ja jalostuspohja on pyrittävä pitämään mahdollisimman laajana. Yli 100 koiran tehollisessa populaatiossa sattuman aiheuttamat geenihäviöt tai toisaalta joidenkin geenien yleistymisen voidaan pitää kohtuullisella tasolla. Tämä edellyttäisi 50 eri uroksen tasapuolista käyttämistä 50 eri nartulle. Tällä hetkellä keskiaasiankoira rotuna on niin harvalukuinen ja kannaltaan suppea, ettei ihannepopulaation kaltaiseen tilanteeseen ole mahdollisuuksia päästä Suomessa vielä hetkeen, maailmanlaajuisesti populaatiota käytetään tehokkaammin ja tilanne on kohtuullisen hyvä.

Yleinen suositus jälkeläisten maksimimäärälle on pienilukuisissa roduissa 2-3 pentuetta tai 5 % laskettuna neljän vuoden keskimääräisestä rekisteröintimäärästä, keskiaasiankoirissa 5 % neljän vuoden keskimääräisestä rekisteröintimäärästä olisi 7.6 pentua eli n. yksi pentue per jalostuskoira (kymmenen vuoden rekisteröintimäärä on rodussa yhteensä 380 koiraa, joten neljän vuoden aikana rekisteröidään yhteensä keskimäärin 152 koiraa ($380 / 10 * 4 = 152$). Näin tiukkaa rajaa ei kuitenkaan käytännössä pystytä pitämään. Suosituksena voidaan pitää, ettei samaa koiraa käytetä useasti jalostukseen tai ainakaan samaa yhdistelmää ei toistettaisi. Jalostusurosten käytössä tulisi välttää ns. jalostusmatadorien käyttöä.

Suomessa ei yhdistelmiä ole merkittävästi enää viime vuosina uusittu ja tilanne tulisi säilyttää ennallaan. Rodun kasvattajien tuleekin pyrkiä kasvattamaan tehollista populaatiokokoa tekemällä mahdollisimman monipuolisia jalostusvalintoja ja hyödyntämään jalostuksessa monipuolisesti sellaisia uroksia ja narttuja, joilla ei aikaisemmin ole Suomessa jälkeläisiä ja harkitsemaan tarkoin koirien jalostuskäyttöä useamman kerran ja seurattava seuraavan polven jälkeläismäärää harkitessaan koirien käyttöä useamman kerran. Keskiaasiankoirien populaatio on Suomessa niin pieni, että jalostaminen pelkästään suomalaisilla koirilla ei ole mahdollista, kasvattajien on välttämätöntä etsiä mahdollisimman erisukuisia koiria Euroopan populaatiosta jalostusvalintoja tehdessään.

Isät/emät-suhdeluku kuvaa kannan monipuolisuutta ja tehollista kokoa. Suhdeluku on laskusuuntainen, joka tarkoittaa, että jalostukseen käytettyjen eri urosten määrä suhteessa käytettyjen narttujen määrään on vähentynyt 2018 vuodesta alkaen. Tehollinen populaatiokokoo rodussa on määrällisesti pieni. Prosentuaalinen vaihteluväli on 45 – 63 %.

Vuositilasto – jalostuspohja 2015-2024										
	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015
Per sukupolvi (4 vuotta)										
- jalostukseen käytetyt eri urokset	16	17	15	19	19	15	11	11	12	13
- jalostukseen käytetyt eri nartut	20	20	19	20	18	14	10	11	13	12
- isät/emät	0,80	0,85	0,79	0,95	1,06	1,07	1,10	1,00	0,92	1,08
- tehollinen populaatio	25 (45%)	25 (46%)	23 (50%)	26 (59%)	24 (60%)	19 (63%)	14 (50%)	15 (50%)	17 (61%)	16 (53%)
- uroksista käytetty jalostukseen	7%	9%	10%	10%	11%	9%	12%	13%	17%	17%
- nartuista käytetty jalostukseen	6%	9%	15%	18%	19%	22%	29%	28%	36%	36%

Tärkeimmät jalostuspohjaa kaventavat tekijät

Jalostusmatadorien käyttö ja samojen yhdistelmien toistaminen sekä liian tiukka karsinta jalostukseen käytettävien koirien suhteen.

Jälkeläismäärään perustuva PEVISA-ohjelma

Jälkeläismäärään liittyville rajoituksille on tarvetta rodun geenipoolin säilyttämiseksi mahdollisimman monipuolisena myös Suomen rajojen sisäpuolella.

Yhdistys suosittelee rajoitukseksi sekä uroksille että nartuille enintään neljää pentuetta tai 30 pentua, viimeinen pentue rekisteröidään kuitenkin kokonaisuudessaan.

4.2 Luonne ja käyttäytyminen sekä käyttöominaisuudet

4.2.1 Rotumääritelmän maininnat luonteesta, käyttäytymisestä ja käyttötarkoituksesta

Rodun käyttötarkoitus: vahtikoira. Vaativa elinympäristö ja jatkuva taistelu petoeläimiä vastaan ovat jättäneet jälkensä sekä rodun ulkomuotoon, että luonteeseen, muovanneet siitä vahvan, pelottoman ja voimiaan säästävän. Alkuperäisillä asuinalueillaan rotua käytettiin pääasiassa suojelemaan karjalaumoja petoeläimiltä sekä myös vartiokoirana. Vakava virhe on hermostuneisuus ja hylkäävät virheet ovat vihaiisuus tai liiallinen arkuus sekä selvästi epänormaali käyttäytyminen.

Itsevarma, tasapainoinen, rauhallinen, ylpeä ja itsenäinen. Koira on hyvin rohkea, erittäin toimintakykyinen ja kestävä ja sillä on luontainen taipumus alueensa vartiointiin. Pelottomuus suurilla petoeläimillä kohtaan on tyypillinen ja toivottava ominaisuus.

4.2.2 Luonne ja käyttäytyminen päivittäistilanteissa

Tilanne luonteissa tänä päivänä

Keskiaasiankoira on itsenäinen ja voimakkaasti vartioiva koira, jolla tulee olla korkea reagoitokyky. Toimiessaan rodunomaisesti keskiaasiankoiran vartiointivietti voimistuu omalla reviirillään ja koira reagoi nopeasti. Koirat voivat hämätä antaen flegmaattisen vaikutelman säästäessään energiaa makaamalla näennäisen välinpitämättömästi, mutta ovat silti nopeita, atleetisia ja toimintakykyisiä vartiokoiria.

Rodussa on suuriakin vaihteluita, mutta yleisesti ottaen keskiaasiankoira on peloton ja reviirin ulkopuolella välinpitämättömän vaikutelman antava, tasapainoinen koira.

Rodussa on dokumentoitu jonkin verran kuolinsyytilastoihin käytös- ja käyttäytymishäiriöitä ja rodussa tavataan myös hermorakenteeltaan heikkoja, toimintakyvyttömiä sekä resurssi- ja pelkoaggressiivisia yksilöitä. Tilastossa 5,6 % kaikista kuolinsyistä on lopetuksia käyttäytymis- tai käytöshäiriöiden vuoksi koirien ollessa keskimäärin 2,5 vuoden ikäisiä.

Erot eri maiden populaatioiden välillä

Kovinkaan merkittäviä eroja ei eri maiden välillä ole, mutta ihmisaggression määrä voi joissain tapauksissa olla suurempi ulkomaisten populaatioiden keskuudessa. Ulkomailla ihannoidaan uroksia, jotka ilmentävät elinvoimaisuuttaan aggressiivisuudella samaa sukupuolta kohtaan. Tanskassa rotu on kielletty.

Luonnetesti ja MH-luonnekuvaus

Luonnetesti on koiran luonteen virallinen testaus ja siten se on ainutkertainen ja vain tietyin edellytyksin uusittavissa. Se ei ole koe eikä kilpailu. Vaikka lopputulos on pisteytetty, on tärkeämpää katsoa lomakkeesta se, mitä koirasta kerrotaan. Testin loppupistemäärä on merkitsevä vain, jos testi on rodulle valionarvon edellytys tai jos se on vähemmän kuin +75 pistettä, jolloin testin saa uusita. Testi mittaa toimintakykyä uhan alla (kelkka, puolustushyökkäys ja terävyys) ja hämärässä huoneessa ilman uhkaa. Sillä saadaan myös arvokasta tietoa temperamentista ja keskittymiskyvystä, hermorakenteesta, luoksepäästävydestä ja kovuudesta/pehmeystä sekä laukauksien sietämisestä. Myös koiran taipumuksesta reagoida asioihin aggressiolla saadaan informaatiota. Luonnetta voidaan ajatella joukkona erilaisia ominaisuuksia ja pistelaskusysteemissä on ajateltu, että jos koiralla jollain osa-alueella on puutteita (esim. pehmeys), sitä voi kompensoida jollain toisella puolella (esim. hyvällä taistelutahdolla), mikä auttaa koiraa eteenpäin hankaluuksista huolimatta.

Periytyvinä ominaisuuksina pidetään toimintakykyä, kovuutta, luoksepäästävyyttä ja tärkeimpänä hermorakennetta. Suoraan rotumääritelmässä kuvattuja ominaisuuksia, joita luonnetesti mittaa, ovat temperamentti, sekä pelottomuus (hermorakenne, toimintakyky ja kovuus). Laukaustuloksen tulisi olla positiivinen (laukausvarma, laukauskokematon, paukkuärtyisä).

Keskiaasiankoirien Suomen muotovalionarvon vaatimuksena on ollut hyväksytty luonnetesti, jonka edellytyksenä oli, että loppupisteet ovat vähintään 75 ja koira on saanut vähintään arvosanan +1 kohdista II, V ja VIII ja laukauspelottomuudesta vuoteen 2017 asti. Keskiaasiankoiraharrastajat halusivat yhtenäistää valionarvosääntöä muiden rotujen mukaisiksi. Kennelliiton kevätkuultuusto päätti kokouksessaan 28.5.2017 muutoksista keskiaasiankoiran valionarvosääntöihin.

Valtuusto päätti 1.6.2017 alkaen voimaan tulevan muutoksen keskiaasiankoiran valionarvovaatimuksiin:

FI MVA Suoritettu luonnetesti ilman pisterajaa tai suoritettu MH-luonnekuvaus. Keskeytettyä luonnetestiä tai keskeytettyä luonnekuvausta ei hyväksytä.

Vuosien 2015-2025 aikana luonnetestikäyntejä on kirjattu rodussa yhteensä 24 kappaletta. Näistä hylättyjä on useita (pisteet alle 75) ja keskeytettyjä kaksi. Vuositasolla testikäyntejä on muutamia. Luonnetestikäyntejä on rodussa rekisteröintimäärään nähden vähän, joten luonnetestitulosten perusteella tarkkaa analyysia rodun luonteesta on epäluotettava tehdä.

Hermorakenteen osalta pisteet ovat pääosin plussan puolella. Laukaisualttiita koiria on kymmenen vuoden ajalta vain yksi. Taisteluhalu osio on usein miinusmerkkinen. Kokonaispistemäärät vaihtelevat rodun sisällä yksilöittäin.

Taulukossa on esitelty luonnetestiosioiden pisteiden jakautuminen vuosilta 2000-2024.

Luonnetestattuja koiria on yhteensä 57 kpl, joka on 7,59 % kyseisellä ajanjaksolla rekisteröidyistä koirista. Ennen vuotta 2000 testatuista koirista ei löydy tuloksia osittain alueittain Suomen Kennelliiton jalostustietojärjestelmästä, joten niitä ei saa laitettua alla olevaan taulukkoon.

Arvioitu ominaisuus	+3	+2	+2 a	+2 b	+1	+1 a	+1 b	-1	- 1a	- 1b	- 1c	-2	- 2a	- 2b	-3
Toimintakyky		5				14	8	25				5			
Terävyys	5	2				39	11								
Puolustushalu	10	2			32			13							
Taisteluhalu			5	1				28				19			4
Hermorakenne		11				34	8	2				2			
Temperamentti	3	50			1							3			
Kovuus	6				32							19			
Luoksepäästävyys	42		12	2					1						

Laukauspelottomuusosion arvosanojen jakautuminen

Laukauspelottomuus	+++	++	+	-	--	---
	30	24		3		

Rodun valioitumissääntöön kuuluu luonnetesti. LT tuloksia on kertynyt 24 vuoden aikana 2000-2024, 66 koekäyntiä, joista hyväksyttyjä 57 kpl LTE0 3kpl ja LTE- 6 koiraa.

Yhdistys kannustaa viemään koiria luonnetestiin, MH luonnekuvaukseen ja Suomen Kennelliiton

jalostustarkastuksiin.

Huomionarvoista on, että rodussa on testattu vain 3 laukausaltista koiraa, muut testatut ovat saaneet joko laukausvarma tai laukaus kokematon arvion.

4.2.3 Käyttö- ja koeominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttö

Alkuperäisillä asuinalueillaan rotua käytettiin pääasiassa suojelemaan karjalaumojia petoeläimiltä sekä myös vartiokoirana. Keskiaasiankoira on kautta historiansa kuitenkin pysynyt vahvana, rohkeana, kärsivällisenä, kestäväenä ja ihmiselle uskollisena. Sen on pitänyt selviytyä pitkiäkin aikoja ilman vettä ja ruokaa, ja niille on muodostunut olosuhteiden pakosta korkea kivunsietokyky.

Alkuperäiset, rodunomaiset käyttäytymistarpeet ja niiden täyttäminen

Rodun vartiointikäyttäytyminen ja halu vartioida on voimakasta eikä sitä tulisi yrittää estää. Tyypillisesti keskiaasiankoira aktivoituu yksin jäädessään ja hämärän aikaan. Vartiointi ilta- ja yöaikaan on voimakkaimmillaan, mikä ilmenee myös haukkumisena ja tämä tulisi tiedostaa rodun valinnassa tiheään asutulle haja-asutusalueelle, rotu ei sovellu taajamaan eikä kaupungin keskustaan.

Keskiaasiankoira tarvitsee tilaa, aidat ja mahdollisuuden vartioida aluetta ja tai eläinlaumaa. Rotu on hyvin itsenäinen ja kykenee toimimaan ilman ohjausta, mikä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö rotu vaatisi työhönsä koulutusta ja ohjausta toimiakseen halutulla tavalla. Keskiaasiankoira on voimakas, toimintakykyinen ja nopea, mikä tekee rodusta luotettavan ja toimivan työkoiran eläintiloille ja aluevartiointiin.

Kasvattajan, koiran ja pennun valinta on avainasemassa vartiokoiraa eläintilalle etsittäessä, sillä ei ole aivan yhdentekevää mistä ja minkälaisen keskiaasiankoiran pennun tai aikuisen on hankkimassa. Kaikki koirat eivät sovellu eläinten vartiointiin luonneominaisuuksiensa vuoksi, joten kasvattajien rooli sekä tieto ja ymmärrys rodusta on hyvin tärkeää pennuille koteja valitessa.

Kokeet

Koetuloksia rodussa ei viimeisen 10 vuoden aikana 2012-2022 ole kuin 1. Hyväksytty käyttäytymiskoe PAKK, jonka suoritti LV43250/18 Jaunzembek Nolbur. Rodulle ei ole rodunomaisia kokeita, eikä koekäynnit ole todennäköisiä rodulle.

4.2.4 Kotikäyttäytyminen ja lisääntyminen

Yksinoloon liittyvät ongelmat

Rodussa ei ole havaittu eroahdistusta tai yksinoloon liittyviä ongelmia. Nuoret koirat turhautuessaan voivat saada aikaan suurtakin tuhoa sisälle suljettuina, mikä ei kuitenkaan liity suoranaisesti yksinoloon vaan tekemisen ja tilan vähyyteen verrattaen koiran energian määrään ja vireystilaan.

Lisääntymiskäyttäytyminen

Urokset astuvat luonnollisesti, jos narttu hyväksyy uroksen. Nartuissa on tavattu aggressiivisuutta astutusten yhteydessä eivätkä kaikki nartut anna astua luonnollisesti, jolloin siemennystä on käytetty tällaisten narttujen tiinehdyttämiseksi. Jos narttu on urokselle vihainen astutustilanteessa, ei astutusta tulisi tehdä keinosiementämällä periytyvän käyttäytymisominaisuuden ollessa kyseessä. Luonnollinen astutus ja lisääntyminen olisi suositeltavaa myös tässä rodussa, joten sitä tulisi pyrkiä ylläpitämään mahdollisuuksien mukaan.

Sosiaalinen käyttäytyminen

Keskiaasiankoiran suhtautuminen vieraisiin ihmisiin omalla reviirillä on yleisesti varautunutta tai epäluuloista, aggressiivisuuttakin esiintyy. Omistajan läsnäololla on suuri merkitys koiran suhtautumisessa vieraisiin ihmisiin ja usein omistajan läsnä ollessa keskiaasiankoira on hyväntahtoinen ja avoin, kun vieraat on ensin otettu omistajien toimesta vastaan. Hyvällä ja laadukkaalla sosiaalistamisella on vaikutusta suhtautumiseen vieraisiin tai esimerkiksi tiloilla liikkuviin ihmisiin ja työntekijöihin.

Keskiaasiankoiran elekieli on vähäistä, joka vaatii omistajaltaan kokemusta ja eleiden ymmärrystä turvalliseen koiranpitoon. Suhtautuminen vieraisiin koiriin on yleisesti torjuva ja aggressiivinen, uusien aikuisten tai samaa sukupuolta olevien koirien tuominen keskiaasiankoiran reviirille ja laumaan vaatii omistajalta paljon.

Pelot ja ääniherkkyys

Pelokkaat, arat ja heikon hermorakenteen omaavat koirat eivät ole rotumääritelmän mukaisia keskiaasiankoiria. Yhdistyksen kanta on karsia jalostuksesta koirat, jotka reagoivat pelolla ukkoseen, ilotulitteisiin tai muihin äkillisiin tai koviin ääniin. Voimakkaasti erilaisia alustoja väistävät tai niihin reagoivat koirat tulisi myös jättää pois jalostuksesta. Keskiaasiankoiran tulisi kyetä työskentelemään joka säällä, joka tilanteessa ja vuoden jokaisena päivänä.

Pelkojen osalta rodun tilanne on hyvä eikä hyvin arkoja koiria tai ääni- tai alusta-arkuutta esiinny rodussa merkittävästi.

Yhdistys pyrkii pitämään tilanteen ennallaan ja suosittelee jalostuskoirien testaamista erilaisten pelkojen osalta, käyttäen virallisia luonnetta mittaavia testejä ja kokeita ja karsimaan jalostuksesta kaikki pelokkaat koirat.

Ikään liittyvät käytöshäiriöt

Keskiaasiankoiran saavuttaessa teini-ikä noin 9kk-1,5v iässä sen kanssa voi ilmetä tyypillisiä teinikoiran kanssa olevia haasteita kuten ns. ”mörköikä” ja aggression sekä omanarvontunnon lisääntyminen. Nämä eivät kuitenkaan itsessään vielä ole käytöshäiriöitä, mutta joissain tapauksissa terävyys ja aggressiivisuus lisääntyy myös omaa perhettä kohtaan, joka ei ole millään lailla toivottavaa ja näissä tapauksissa on joskus päädytty myös nuoren koiran kohdalla eutanasiaan koiran purtua ihmistä.

Rakenteelliset tai terveydelliset seikat, jotka voivat vaikuttaa koirien käyttäytymiseen

Rodussa esiintyy luustosairauksia ja luuston kehityshäiriöitä, jotka voivat kivun kautta vaikuttaa voimakkaastikin yksilön käytökseen. Rodussa on myös luomirakenteessa heikkouksia ja virheitä, jotka epämukavuuden tai näkökentän kaventumisen vuoksi voivat aiheuttaa myös käytösmuutoksia.

4.2.5 Yhteenveto rodun käyttäytymisen ja luonteen keskeisimmistä ongelmakohdista sekä niiden korjaamisesta

Keskeisimmät ongelmakohdat

Rodussa esiintyy jonkin verran epävarmoja, arkoja ja hermorakenteeltaan puutteellisia yksilöitä, jotka herkästi aiheuttavat vaaratilanteita, koska koirat ovat suuria ja itsenäisiä. Rodussa esiintyy myös aggressiivisuutta, joka voimakkaana on johtanut joidenkin yksilöiden lopetukseen. Näiden koirien tunnistaminen on ehdottoman tärkeää, eikä tällaisia koiria tule käyttää jalostukseen lainkaan.

Ruoka-aggressiivisuus on yksi rodun haasteista ja se tulisi huomioida niin jalostuksessa, kotien

valinnassa, kuin myös koiran pidossa. Ruoka-aggressiivisuus on aiheuttanut rodussa vahinkoja ja yllättäviäkin purematapauksia sekä koirien välisiä tappeluita.

Ongelmien syyt ja vähentäminen

Rodun haasteena on, että koiria menee välillä myös sopimattomiin olosuhteisiin ja kokemattomille omistajille, jolloin ongelmia tulee helposti vastaan, vaikkei koirien ominaisuuksissa olisikaan puutteita. Koirien voimakas vartiointi, resurssi- ja ruoka-aggressiivisuus, puolustuskäyttäytyminen ja tilan tarve arjessa asettavat haasteita pitää laumanvartijaa ongelmitta, vaikka koirat olisivatkin rotutyyppillisiä.

Todellisia ongelmia voi vähentää lisäämällä luonnetestiin, MH kuvaukseen sekä Suomen Kennelliiton käyttäytymisen jalostustarkastukseen osallistumisen aktiivisuutta ja kannustamalla kasvattajia sekä harrastajia käyttämään koiria näissä testeissä. Näistä luonnetta mittaavista testeistä saadaan lisää tietoa rodun käyttäytymisestä erilaisissa tilanteissa ja tuotua mahdollisia ongelmia paremmin esiin, jolloin niitä on mahdollista karsia jalostuksessa. Rotu on kuitenkin omassa elinpiirissään rauhallinen, energiaa säästävä eikä sen elämässä välttämättä tule kovin kuormittavia tai yllättäviä tilanteita vastaan eikä suhtautumisesta kaikkeen sitä kautta ole omistajalla/ kasvattajalla välttämättä tietoa ennen jalostuspäätöstä.

Yhdistys pyrkii lisäämään valistusta ja tietoisuutta rodun erityispiirteistä ja haasteista sekä pyrkii kannustamaan omistajia käymään virallisissa luonnetta mittaavissa kokeissa ja testeissä. Yhdistys pyrkii järjestämään tapaamisia sekä käyttäytymis- ja terveystarkastuksen tiedon keräämistä ja levittämistä varten kasvattajille ja rodun harrastajille.

4.3. Terveys ja lisääntyminen

Rotu on melko pitkäikäinen ja yleisterveydeltään keskiverto. Rodussa ei esiinny merkittäviä määriä autoimmuunisairauksia, syöpiä, allergioita tai muita yleisterveyteen vaikuttavia ongelmia. Rodun suurin ongelma on luustoterveys, joka näkyy myös rodun kuolinsyytilaston kärjessä. Muita seurattavia ongelmia rodussa ovat ristisidevaurioiden yleisyys, kiertyvät tai muutoin virheasentoiset luomet sekä vatsalaukunkiertymät.

4.3.1 PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat

PEVISA-ohjelman voimaantulovuosi sekä ohjelman muutokset

Voimaantulovuosi 2026 ja mahdolliset ohjelman muutokset 2030.

PEVISA-ohjelmaan sisällytetyt sairaudet ja viat:

Lonkkanivelen kasvuhäiriö

Lonkkanivelen kasvuhäiriö eli ”lonkkavika” (lonkkaniveldysplasia) on koirien yleisin luuston ja nivelten kasvuhäiriö, joka voidaan määritellä perinnölliseksi lonkkanivelen löysyydeksi. Lonkat ovat syntymähetkellä silmämääräisesti normaalit, mutta muutokset alkavat jo pennun ensimmäisten elinvuokojen aikana, lonkkanivelen kasvuhäiriö johtaa usein nivelrikkoon. Nivelrikon kehittymisen aikatauluun ja tyyppiin vaikuttavat rotukohtaiset ja yksilölliset erot. Lonkkanivelen kasvuhäiriön perimmäistä syytä ei tiedetä, mutta se periytyy kvantitatiivisesti eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä, joiden lisäksi myös ympäristöllä on vaikutusta lonkkavian ilmenemiseen ja vaikeusasteeseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriötä tavataan lähes kaikilla roduilla, mutta sen yleisyys vaihtelee roduittain. Oireet voidaan huomata pentuna 3-12 kuukauden iässä, jolloin kipu johtuu löysyyden aiheuttamasta

nivelkapselin tulehduksesta tai luukalvon hermojen jännityksestä ja repeämisestä. Nuorilla koirilla oireina voivat olla takajalkojen ontuminen, ”pupuhypely”, ylösnousuvaikeudet levon jälkeen, liikkumishaluttomuus ja naksateleva ääni kävellessä. Oireet voivat alkaa äkillisesti ja omistaja voi liittää ne johonkin tapaturmaan. Oireet voivat vähentyä selvästi tai loppua kokonaan jopa useiksi vuosiksi, kun nivelen ympärille muodostuva sidekudos vähentää nivelen löysyyttä.

Toinen oireilevien koirien ryhmä on aikuiset koirat, joiden oireiden syynä on nivelrikko. Vanhemmilla nivelrikkoisilla koirilla oireet voivat olla epämääräisiä ja oireilu laitetaankin usein vanhenemisen piikkiin. Tyypillisiä oireita ovat takajalkojen ontuminen ja jäykkyys liikkeessä. Lonkkavikainen koira yrittää viedä painoa pois takaosalta, mikä ilmenee kävellessä selkälinjan aaltoiluna ja lantion kiertymisinä. Tämä johtaa myös takaosan lihaskatoon ja etupään lihasten voimistumiseen.

Lonkkanivelen kasvuhäiriön ja siitä johtuvan nivelrikon hoidossa on ruokinnalla keskeinen merkitys. Ylipaino pahentaa oireita ja pelkkä painon pudotus voi helpottaa koiran oloa. Tulehduskipulääkkeitä ja pistoksena tai suun kautta annettavia nivelnesteiden ja nivelruston koostumusta parantavia aineita käytetään yleisesti. Sopiva liikunta pitää lihaksiston kunnossa ja nivelet liikkuvina.

Lonkkavian vastustamisohjelma perustuu lonkkien röntgenkuvaukseen ja näistä tehtäviin virallisiin lausuntoihin. Lonkkanivelen kasvuhäiriön periytyvyys on kohtuullinen.

Lonkkanivelen ilmiäsuunkin perustuva jalostusvalinta johtaa tuloksiin, jos valinta on systemaattista eikä lonkkavikaisia koiria käytetä. Jalostusarvoindeksien (BLUP-indeksit) avulla valinta on kuitenkin tehokkaampaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Lonkkavian tutkimusmäärissä on suurta vaihtelua vuosittain. 2010 – 2023 syntyneiden osalta tutkittujen vaihteluväli on 18 % - 69 %. Terveiden (A + B) ko. osuus aikavälillä on 67 %, C-lonkkaisten 18 % ja D + E-lonkkaisten 15 %.

Terveiden vanhempien vaikutusta jälkeläisten lonkkanivelterveyteen tarkasteltaessa mm. 2017 syntyneistä on kuvattu 61 %. Näistä terveitä (A ja B) on ca. 78 % ja C-lonkkaisia 21 %. D- ja E-lonkkaisia ei ole lainkaan. Kyseisen vuoden pentueiden vanhemmista, yhtä lukuun ottamatta, jossa kuvaustulos (C/B) on vain emällä, on yhdistetty kahdesti A-lonkkaiset ja kerran C-lonkkainen A-lonkkaisen kanssa. Vaikka rodulle ei lasketa indeksejä, on vanhempien sisaruksissa ja jälkeläisissä nähtävissä rodun keskiarvoa parempaa lonkkanivelterveyttä.

Lonkkaniveltilastot 2010-2023 syntyneillä keskiaasiankoirilla

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	A	B	C	D	E
2010	9	67 %	3	1	1	1	0
2011	37	30 %	4	4	2	1	0
2012	22	45 %	3	4	3	0	0
2013	32	31 %	6	0	2	1	1
2014	37	51 %	7	8	2	2	0
2015	32	34 %	5	3	1	2	0
2016	35	69 %	10	9	1	3	1
2017	23	61 %	10	1	3	0	0
2018	54	33 %	5	3	6	2	2

2019	43	51 %	12	4	3	0	3
2020	40	18 %	1	0	3	2	1
2021	49	31 %	7	3	5	0	0
2022	40	28 %	3	5	0	1	2
2023	48	23 %	3	2	2	4	0
Yhteensä 501			79	47	34	19	10
Tutkittuja yht.189		38 %	42 %	25 %	18 %	10 %	5 %

Kyynärnivelen kasvuhäiriöt

Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisin isojen ja jättikokoisten koirien etujalan nivelkivun ja ontumisen aiheuttaja. Kyynärnivelen kasvuhäiriön eri muotoja ovat varislisäkkeen (processus coronoideus) sisemmän osan sairaus, olkaluun nivelnastan (condylus humeralis) sisemmän osan osteokondroosi ja kiinnittymätön kyynärpään uloke (processus anconaeus). Kyynärnivelen inkongruenssia (nivelpintojen epäyhdenmukaisuutta) pidetään tärkeänä syynä kaikkiin edellä mainittuihin kasvuhäiriöihin ja myös se lasketaan kyynärnivelen kasvuhäiriöksi.

Kyynärnivelen kasvuhäiriön periytyminen on kvantitatiivista eli siihen vaikuttaa useita eri geenejä. Kasvuhäiriön tyyppi vaihtelee eri roduilla, mikä viittaa siihen, että aiheuttajina ovat eri geenit. Kyynärnivelen kasvuhäiriö on yleisempää uroksilla todennäköisesti urosten suuremman painon ja mahdollisesti myös hormonaalisten tekijöiden takia. Nykykäsityksen mukaan perinnöllisillä tekijöillä on suurin osuus kyynärnivelen kasvuhäiriön synnystä, mutta ympäristötekijöillä on osuutensa sen ilmenemisessä.

Kaikissa kyynärnivelen kasvuhäiriöissä oireet alkavat keskimäärin 4–7 kuukauden iässä. Tyypillinen oire on ontuminen, joka voi pahentua rasituksessa tai olla voimakkainta levon jälkeen. Ontuminen voi olla jatkuvaa tai ajoittaista. Omistajan voi olla vaikea havaita koiran ontumista, jos kasvuhäiriö on molemminpuolinen. Toisinaan kasvuhäiriö on molemmissa kyynärnivelistä, vaikka koira ontuu vain toista jalkaa. Usein oireet huomataan vasta aikuisiällä ja silloin oireet johtuvat kasvuhäiriön seurauksena kehittyneestä nivelrikosta. Kiinnittymätön kyynärpään uloke ei välttämättä oireile nuorella koiralla ja se voi olla röntgenkuvauksen sivulöydös.

Kasvuhäiriöiden ja niiden erilaisten kirurgisten hoitojen tehosta ja pitkäaikaisennusteesta ei ole olemassa kattavia tutkimuksia. Leikkaushoidon hyöty on epävarma, jos nivelessä on jo selvät nivelrikon merkit. Kaikkien kyynärnivelen kasvuhäiriöiden seurauksena on ainakin hoitamattomana yleensä nivelrikko. Leikattuunkin jalkaan kehittyy usein jonkin asteinen nivelrikko, mutta sen määrä voi olla vähäisempää ja se voi kehittyä myöhemmin kuin ilman leikkausta hoidetussa nivelessä. Kyynärnivelen nivelrikko invalidisoi koiraa yleensä pahemmin kuin esim. lonkkien nivelrikko, koska koiran painosta noin 60 % on etuosalla. Nivelrikon hoidossa tärkeitä ovat painon pudotus, liikunnan rajoitus ja tarvittaessa käytetään myös tulehduskipulääkkeitä. Lisäksi voidaan käyttää nivelnesteen koostumusta parantavia lääkkeitä ja ravintolisiä.

Suomessa kyynärnivelen kuvien arviointi perustuu pääasiassa nivelrikon merkkeihin, mutta myös muut kasvuhäiriöön viittaavat röntgenlöydökset huomioidaan. Jalostusarvoindeksit (BLUP-indeksit) tehostavat jalostusvalintaa. Indeksissä otetaan huomioon koiran oman tuloksen lisäksi sen kaikkien tutkittujen sukulaisten taso ja poistetaan röntgentuloksiin vaikuttavien ympäristötekijöiden vaikutusta. Jalostusindeksejä lasketaan jo useille roduille sekä lonkka- että kyynärnivelistä. Indeksien laskemisen edellytyksenä on riittävä määrä kuvattuja koiria.

Kyynärniveliä tutkittu 2010–2023 syntyneillä on sama, kuin lonkkaniveliäkin, keskimäärin 38 %. Suurikokoisella rodulla myös kyynärnivelterveyden tulisi olla hyvä koiran painon jakautuessa enemmän etuosalle.

Terveet kyynäret ovat 75 %:lla, 1 asteiset 19 %:lla ja 7 %:lla astetta 2–3.

Lonkka- ja kyynärnivelterveydessä ei ole merkittävää eroavaisuutta ja molempiin tulee kiinnittää jalostuksessa huomiota.

Kyynärniveltilatot 2010–2023 syntyneillä keskiaasiankoirilla

Vuosi	Syntyneitä	Tutkittu	0	1	2	3
2010	9	67 %	5	1	0	0
2011	37	30 %	7	2	2	0
2012	22	45 %	8	2	0	0
2013	32	31 %	6	3	1	0
2014	37	51 %	14	4	1	0
2015	32	34 %	10	0	1	0
2016	35	69 %	15	5	2	2
2017	23	65 %	12	3	0	0
2018	54	33 %	13	4	0	1
2019	43	51 %	20	1	1	0
2020	40	18 %	5	2	0	0
2021	49	31 %	10	4	0	1
2022	40	25 %	7	3	0	0
2023	48	23 %	9	1	1	0
Yhteensä	501		141	35	9	4
Yhteensä tutkittu 189		38 %	75 %	19 %	5 %	2 %

4.3.2 Muut rodulla todetut merkittävät sairaudet ja viat

Dilatoiva kardiomyopatia (DCM)

Dilatoiva kardiomyopatia on sairaus, jossa sydänlihaksen etenevä rappeuma johtaa sydämen vasemman kammion laajentumiseen ja pumppausvoiman heikentymiseen. Sairaus saattaa johtaa sydämen vajaatoimintaan ja koiran ennenaikaiseen menehtymiseen.

Dilatoivaa kardiomyopatiaa esiintyy tyypillisesti isoilla koiraroduilla, kuten dobermanni, irlanninsusikoira, tanskandoggi ja bokseri. Monilla roduilla sairaus on todettu perinnölliseksi, tai perinnöllisyyttä epäillään. DCM ei ole kuitenkaan synnynnäinen sairaus. Se ilmenee yleisimmin keskikäisillä ja vanhemmilla koirilla, mutta sitä esiintyy myös nuoremmilla koirilla.

DCM ilmenee eri roduilla eri tavalla. Tyypillistä kaikilla roduilla kuitenkin on, että muutokset ovat todettavissa 2–3 vuotta ennen oireiden ilmenemistä. Sydänlihaskasvutokset todetaan ultraäänitutkimuksella vasemman kammion laajenemisena ja supistumisvireyden laskuna. Joillakin roduilla todetaan sairauteen liittyviä rytmihäiriöitä, joko kammiolisälyöntisyyttä tai eteisvärinää. Rytmihäiriöt todetaan sydänfilmitutkimuksella. Rytmihäiriöt voivat esiintyä ilman ultraäänimuutoksia, niitä ennen, tai yhtäaikaaisesti niiden kanssa.

Oireina sydänlihasrappeuman aiheuttamassa vajaatoiminnassa ovat rasituksensietokyvyn alentuminen sekä nesteen kertyminen keuhkoihin, mikä ilmenee yskänä ja hengitysvaikeuksina. Rytmihäiriöistä kammioperäiset rytmihäiriöt voivat olla henkeä uhkaavia, ja saattavat johtaa äkkikuolemaan ilman edeltäviä oireita.

Keskiaasiankoirilla on muutamia tapauksia, jossa koiralla on todettu DCM tai koira on löytynyt kuolleena ilman ulkoisia vammoja tai merkkejä kuolinsyystä. Ilman ruumiinavausta kuolinsyystä ei kuitenkaan voida varmuudella todeta, joten diagnoosi puolesta tai vastaan jää tekemättä. DCM ei ole rodulla ainakaan vielä toistaiseksi kovinkaan suuressa roolissa oleva sairaus, mutta tilannetta olisi hyvä seurata. Työikätyössä olevilla ja aktiivisilla keskiaasiankoirilla sydän joutuu huomattavasti suurempaan rasitukseen, kuin joutilailla koirilla.

Entropion eli luomen sisäänkiertymä

Entropion on tavallisimmin alaluomessa esiintyvä virheasento, jolloin luomi kiertyy sisäänpäin aiheuttaen silmän pinnan ärtymistä luomen karvojen / ihon osuessa silmän pintaan. Tyypillinen oire on silmän kyynelehtiminen roskan tunteen takia. Isommilla koiraroduilla entropion voi liittyä liian suureen luomirakoon (makroblepharon), jolloin alaluomi rullaa sisäänpäin tyypillisesti korvanpuoleisesta osasta. Lisäksi pään ihon runsas poimuisuus aiheuttaa luomien sisäänkiertymää.

Pahimmillaan kiertymä aiheuttaa silmän sarveiskalvon haavautumista ja siten voimakasta kipua. Oireina ovat tällöin kyynelehtimisen lisäksi silmän punoitus ja siristely. Lievimmillään entropion ei aiheuta näkyviä oireita. Mikäli kiertymä on lievä, se toki todetaan, mutta hoitotoimenpiteitä ei välttämättä tarvitse tehdä. Vakavat tapaukset tulee aina hoitaa kirurgisesti, sillä niiden aiheuttamat vahingot ovat kivuliaita ja pahimmillaan näkökykyä uhkaavia (sarveiskalvon haavaumat, pigmentoituminen).

Lieviä tapauksia voi käyttää jalostukseen, mutta parituskumppaniksi valittakoon vaivan suhteen mahdollisimman terve yksilö, jolla ei ole suvussa samaa vikaa. Vakavia tapauksia (kirurgista hoitoa vaativat tai näkökyvyltään heikentyneet) ei pidä käyttää jalostukseen lainkaan.

Ektropion / makroblepharon

Luomen uloskiertymä (ektropion) ja liian suuri luomirako (makroblepharon) ovat melko tavallisia löydöksiä erityisesti suurilla koiraroduilla. Pahimmillaan luomiraot ovat niin suuret, että ala- ja yläluomi ovat keskeltä uloskiertyvät ja reunoilta sisäänkiertyvät. Tällöin luomien rakenne muistuttaa timanttia ja siitä käytetäänkin diamond eye -nimitystä.

Pään suuri koko, ”numeroa liian suuri iho”, isohko silmäkuoppa ja siihen suhteessa liian pieni silmämunan aiheuttavat epäsuhteen, jolloin silmäluomen reunat eivät enää asetu sievästi silmää vasten, eivätkä siten toimi normaalisti. Nenänpuoleinen kulma voi olla poikkeuksellisen avoin pitkäkuonoisilla koiraroduilla, jolloin siihen kertyy runsaasti eritteitä. Esiin pilkottavien luomien sisäpintojen ja silmämunan sidekalvot ovat alttiita vedolle, pölylle ja UV säteilylle ja toistuvat sidekalvon tulehdukset ovat tyypillisiä. Kyynelen levittyminen voi olla puutteellista ja siten sarveiskalvojen pinnat voivat ahavoitua ja tulehtua. Vanhemmiten ihon elastisuuden muuttuessa luomet alkavat roikkua usein entistä pahemmin. Tavallisimmin alaluomi on osin irti silmän pinnasta ja uloskiertävä (ektropion), mutta myös yläluomi voi alkaa roikkua silmän päällä, aiheuttaen ongelmia näkökyvylle.

Samoin kuin entropion-koiria, niin lieviä ektropion / makroblepharon -diagnoosin saaneita koiria voi

käyttää jalostukseen, mutta parituskumppaniksi on valittava em. vaivan suhteen terve yksilö. Vakavia tapauksia ei pidä käyttää jalostukseen lainkaan.

Vilkkuluomen ruston kiertymä

Vilkkuluomen ruston kiertymää tavataan jättirotuisilla koirilla. Ruston virheellisen kasvun ja taantumisen myötä koko vilkkuluomi taivuu poispäin silmästä (vilkkuluomen eversio). Tästä seuraa yleensä krooninen sidekalvontulehdus (punoitus, räähkiminen ja kutina). Hoitona on yleensä taivuneen rustonosan kirurginen poisto.

Koska rustokiertymän aiheuttama haitta on koiralle melko vähäinen, voidaan diagnoosin saaneita koiria perustellusta syystä käyttää jalostukseen terveen parituskumppanin kanssa.

Cherry eye eli kirsikkasilmä

Kolmannen silmäluomen eli vilkkuluomen tyvessä sijaitsevan kyynelrauhanen ”esiin pullahdus” on usein nuorilla koirilla (3 kk-1v) esiintyvä perinnölliseksi oletettu silmänsairaus. Rauhasen tyven sidekudoksen heikkous mahdollistaa rauhasen esiintulon. Esille tultuaan rauhanen usein ärtyy ja muuttuu entistä turpeammaksi ja punaisemmaksi, muistuttaen tällöin kirsikkaa.

Cherry eye -diagnoosin saanutta koiraa voi perustellusta syystä käyttää jalostukseen terveen parituskumppanin kanssa.

Vatsalaukunkiertymät

Koiran vatsalaukku on ”irrallaan”, minkä vuoksi se voi kiertyä itsensä ympäri. Silloin vatsalaukku sulkeutuu, eikä vatsassa oleva kaasu pysty poistumaan, joten vatsalaukku täyttyy kaasusta ja aiheuttaa hengenvaarallisen tilan. Vatsalaukunkiertymä on yleisin suurikokoisilla koirilla sekä koirilla, joilla on syvä rintakehä.

Tyhjennys tehdään leikkauksella ja usein vatsalaukku myös ommellaan paikalleen, jotta kiertyminen ei toistuisi jatkossa. Vatsalaukunkiertymä rasittaa kehoa ja erityisesti verenkiertoa, kiertymä vaikuttaa sydämen toimintaan ja voi aiheuttaa sydänvaivoja. Ei ole tiedossa minkä verran rodussa on operoitu vatsalaukunkiertymiä.

Mikäli koiran suvussa tiedetään olleen useampia kiertymätapauksia, olisi parempi valita sille kumppani, jonka suvussa ei ole kohonnutta riskiä vatsalaukunkiertymään.

Polven ristsidevaurio

Ristsidevaurioita pidettiin aiemmin äkillisenä trauman aiheuttamana sairautena. Nykyään tiedetään, että noin 80 % ristsidevaurioista on aluksi osittaisia. Polvinivel voi aluksi olla tukeva tai löysyys on lievää. Vähitellen vaurio etenee, kun ristside ei parane vaan pettää asteittain rappeutuessaan. Polveen kehittyä usein nivelrikkomuutoksia jo ristsidevaurion ja nivelen löysyyden edetessä.

Takajalan puutteellinen kulmautuminen, jossa reisiluun ja sääriluun välinen kulma on sivusta katsottuna liian pieni, aiheuttaa lisärasitusta eturistisiteelle, ja sitä pidetään tärkeänä eturistisidevauriolle altistavana tekijänä. Samankaltainen liiallinen kuormitus eturistisiteelle voi syntyä myös silloin, jos sääriluun nivelpinta on taaksepäin kalteva. Lonkkien kipeytyminen lisää polvinivelten kuormitusta ja altistaa ristsidevauriolle.

Muut polvinivelen sairaudet, kuten osteokondroosi ja polvilumpion luksatio johtavat usein ristsidevaurioon: osteokondroosi voi häiritä kasvuaikana eturistisiteen normaalia kehittymistä ja myöhemmin osteokondroosiin liittyvä rustovaurio, nivelen tulehdusreaktio ja nivelrikkomuutokset johtavat eturistisiteen pettämiseen.

lääkäillä koirilla yleiskuntoon vaikuttavat sairaudet, erityisesti kilpirauhasen vajaatoiminta ja kortisolin liikaeritys (Cushingin tauti) altistavat eturistisidevaurioille. Myös ylipaino on merkittävä ristsidevauriolle altistava tekijä.

Suurin osa eturistisidevauriolle altistavista tekijöistä liittyy koiran rakenteeseen tai muihin sairauksiin ja niiden aiheuttamaan toimintahäiriöön polvinivelessä. Tämän vuoksi myös eturistisidevaurio on voimakkaasti perinnöllinen sairaus. Sairauden esiintyvyys vaihtelee voimakkaasti roduittain ja jopa pentueittain. Sairauden syy voi olla rotukohtaisesti liitettävissä tiettyyn altistavaan tekijään, kuten polvilumpion luksaatioon pienillä roduilla tai osteokondroosiin isommilla roduilla. Koiralla, jolla todetaan ja hoidetaan ristisidevaurio, on noin 50 % todennäköisyys kehittää eturistisidevaurio myös toiseen polviniveleen seuraavan vuoden kuluessa. Tämäkin havainto korostaa rakenteen, yksilöllisen alttiuden ja perinnöllisen taipumuksen merkitystä vaurion synnylle yksittäisen trauman sijaan.

Ristisidevaurioita tavataan kaikenikäisillä koirilla, mutta tyypillinen esiintymisikä voi antaa viitteitä sairauden taustasyystä rodussa. Osteokondroosin yhteydessä ristisidevaurio voi oireilla jo ennen kasvun päättymistä.

Sairauden perinnöllisen luonteen takia ristisidevaurion takia operoitua koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Operoidut koirat tulisi siirtää Kennelliiton jalostusstrategian mukaisesti jalostuskieltoon. Jos koiraa on jo käytetty jalostukseen, sairausriski täytyy ottaa huomioon jälkeläisten jalostuskäyttöä suunniteltaessa.

Huomioitavaa on, että polvilumpion luksaation varalta annettava polvilausunto ei kuvaa sairastumisriskiä eturistisidevaurion suhteen.

4.3.3 Yleisimmät kuolinsyyt

Tilasto vuosilta 1994-2024

Kuolinsyy	Keskim. elinikä	Yhteensä
Iho- ja korvasairaudet	7 vuotta 5 kuukautta	4
Immunologinen sairaus	4 vuotta 5 kuukautta	2
Kadonnut	13 vuotta 9 kuukautta	1
Kasvainsairaudet, syöpä	8 vuotta 9 kuukautta	19
Kuollut ilman sairauden diagnosointia	7 vuotta 8 kuukautta	8
Käyttökoira ei sovellu käyttötarkoitukseensa	6 vuotta 5 kuukautta	1
Lopetus ilman sairauden diagnosointia	6 vuotta 5 kuukautta	7
Lopetus käytös- tai käyttäytymishäiriöiden vuoksi	2 vuotta 7 kuukautta	11
Luusto- ja nivelsairaus	4 vuotta 6 kuukautta	30
Maksan ja ruoansulatuskanavan sairaus	4 vuotta 10 kuukautta	3
Muu sairaus, jota ei ole listalla	6 vuotta 3 kuukautta	12
Selkäsairaus	7 vuotta 6 kuukautta	4
Sydänsairaus	9 vuotta 4 kuukautta	4
Tapaturma tai liikennevahinko	4 vuotta 1 kuukautta	15
Vanhuus (luonnollinen tai lopetus)	11 vuotta 6 kuukautta	29
Virtsatie- ja lisääntymiselinten sairaus	6 vuotta 6 kuukautta	6
Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu	8 vuotta 9 kuukautta	38
Kaikki yhteensä	7 vuotta 4 kuukautta	194

Rodun yleisimmät kuolinsyyt 30 vuoden ajalta ovat luusto- ja nivelsairaudet 30kpl / 15,46%, vanhuus (luonnollinen tai lopetus) 29kpl / 14,95% ja kasvainsairaudet 19kpl / 9,79%. Tapaturma on merkitty

kuolinsyyksi 15 koiran kohdalla, joka on 7,73%.

Kuolinsyytä ei ole ilmoitettu 38 tapauksessa, joka on 19,59% kuolleeksi merkityistä koirista.

Koirien kuolleeksi merkitseminen rodussa on kuitenkin hyvin puutteellista, joka vääristää tilastoja eikä sen vuoksi anna todellista kuvaa rodun kuolinsyistä. Vain osa menehtyneistä/lopetetuista koirista on merkitty kuolleeksi koko sinä aikana, kun keskiaasiankoiria on Suomeen rekisteröity.

4.3.4 Lisääntyminen

Keskimääräinen pentuekoko

Keskimääräinen pentuekoko 2014-2024 on ollut keskimäärin 5 pentua. Rodussa hyvin pienet pentueet ovat melko harvinaisia ja suuret pentueet tavallisia.

	2024	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Pentuekoko	3,7	5	7,2	6,3	7,3	6,8	4,5	9	2	8	7,2

Astumisvaikeudet

Rodussa ei esiinny rakenteellisia astumisvaikeuksia. Nartuissa esiintyy jonkin verran aggressiivisuutta uroskoiria kohtaan astutustilanteissa. Uroksen ja nartun kokoero voi vaikuttaa joidenkin astutusten onnistumiseen.

Tiinehtymisvaikeudet

Astutukset pääosin tuottavat pentueen, eikä merkittäviä ongelmia ole tiinehtyvyydessä. Yksittäisiä tyhjäksi jäänteitä ja keskeytyneitä tiineyksiä on tavattu, mutta ongelmien yhteyksiä sukutauluihin ei ole löytynyt.

Synnytysongelmat

Rodun lisääntymisessä ei ole huomioitavia ongelmia, pentukuolleisuus on vähäistä, synnytyksissä on harvoin ongelmia ja pienetkin pentueet syntyvät usein luonnollisesti.

Rakenteellisia ongelmia ei ole tavattu, koska rodussa ei esiinny liioiteltuja piirteitä ulkomuodossa. Pennut mahtuvat syntymään hyvin pienissäkin pentueissa. Osittaista polttoheikkoutta on tavattu, mutta kuitenkin synnytykset yleensä käynnistyvät pentuekoosta riippumatta. Yksittäisiä pentueita on sektioitu ja eläinlääkärin puuttumista on tarvittu harvakseltaan.

Pentujen hoitamiseen liittyvät ongelmat nartuilla

Rotu on alkukantainen ja emon hoitoon liittyviä ongelmia ei ole tavattu. Emoilla on pääsääntöisesti vahvat emon vaistot ja emot hoitavat pentuja hyvin, pennut ovat elinvoimaisia eivätkä tarvitse kasvattajan apua selviytyäkseen. Alkukantaisuuden vuoksi emoilla voi kuitenkin olla hyvin voimakastakin suojeluviettiä pentujaan kohtaan erityisesti ensimmäisten viikkojen aikana, joka tulee ottaa huomioon esimerkiksi pennunkatsojien kanssa tai jos emää ja pentuja hoitaa joku muu kuin nartun omistaja.

Pentukuolleisuus

Pentukuolleisuus on vähäistä ja yksittäistä. Pennut ovat elinvoimaisia ja selviävät ilman kasvattajan puuttumista.

Synnyttäiset viat ja epämuodostumat

Synnyttäisiä vikoja ja epämuodostumia ei juuri rodussa tavata.

4.3.5 Sairauksille ja lisääntymisongelmille altistavat anatomiset piirteet

Ulkomuotoon liittyvät anatomiset piirteet, jotka altistavat rodun yksilöt sairauksille tai lisääntymis- ja hyvinvointiongelmille

Suuri koko ja nopea kasvu vaikuttavat luusto- ja nivelsairauksien ilmituloon. Kasvavan pennun

oikeanlaisen ruokinnan ja liikunnan merkitys on suuri roduilla, joilla on alttiutta kasvuhäiriöihin. Syvärintaisena ja suurena rotuna keskiaasiankoira on hiukan monia rotuja alttiimpi vatsalaukunkiertymille.

4.3.6 Yhteenveto rodun keskeisimmistä ongelmista terveydessä ja lisääntymisessä

Keskeisimmät ongelmakohdat

Lonkka- ja kyynärniveldysplasia ovat rodun terveydelle yleisimmät haasteet, näihin tulee kiinnittää huomiota jalostuksessa ja PEVISA:ssa.

Rodussa esiintyy myös luomenkiertymiä ja kirsikkasilmää, mutta näiden todellinen määrä ei valitettavasti tule tietoon, koska virallisia silmätarkastuksia ei tehdä kovinkaan usein syystä tai toisesta. Operoituja koiria on myös käytetty jalostukseen. Tämän vuoksi tilannetta olisi hyvä kartoittaa jossain vaiheessa esimerkiksi lisäämällä virallinen silmätarkastus rodun PEVISA:an 10 vuoden ajaksi, jotta tilanteesta saadaan kerättyä virallista tietoa.

Rodulla ilmenee jonkin verran ristisiteiden heikkoutta, jota esiintyy jopa nuorilla koirilla.

Ongelmien mahdollisia syitä

Jalostus, geneettinen alttius luustovikoihin. Rakenteen luoma alttius esim. suorien kulmausten vaikutus ristisiteiden kestävyys, pään muoto ja silmien sijainti luomen kiertymiin.

4.4. Ulkomuoto

YLEISVAIKUTELMA: Kookas, rakenteeltaan tasapainoinen koira; runko kohtuullisen pituinen (ei pitkä eikä lyhyt). Roteva, tilava runko, lihaksikas mutta ei liioitellusti. Selvä sukupuolileima; urokset ovat massiivisempia ja rohkeampia kuin nartut, niiden säkä on korostuneempi ja pää suurempi. Koira on täysin aikuistunut n. 3-vuotiaana.

Rodun koirien näyttelykäynnit

Keskiaasiankoirilla näyttelykäyntejä kokonaisrekisteröintimääriin nähden on suhteellisen vähän. Viimeisen kymmenen vuoden aikana (2014-2024) on tilastoitu yhteensä 733 näyttelytulosta, joista erinomaisia ERI tuloksia on 74,22 %

Eniten koiria 41,06 % osallistui junioriluokkaan, mikä on osittain selitettävissä sillä, että koirien aikuistuessa näyttelyt muuttuvat haasteelliseksi ympäristöksi.

Määrällisesti eniten keskiaasiankoiria on osallistunut Suomen Palveluskoiraliiton Palveluskoiratapahtuman yhteydessä järjestettävään rodun erikoisnäyttelyyn Top Ovtcharka Show "TOS":iin yhdessä muiden Venäläisten laumanvartijarotujen, etelävenäjänkoirien sekä kaukasiankoirien kanssa. TOS on järjestetty virallisena erikoisnäyttelynä vuodesta 2016 alkaen. Näyttelyssä on huomioitu TOS- rotujen erityispiirteet sijoittamalla näyttelykehä hieman syrjemmälle ja kehän ympärille on järjestetty riittävästi tilaa em. roduille.

Rodun koirien jalostustarkastukset

Jalostustarkastuksia ei ole järjestetty.

Ulkomuoto ja rodun käyttötarkoitus

Keskiaasiankoira on harmonisesti rakentunut koira, jolla on suuri luuranko, jonka ympärille on kehittynyt karkea toimiva lihasjärjestelmä. Sen työskentely on räjähdysmäistä. Koiran rinta on

kehittynyt niin, että sillä on kokoonsa nähden valtavat keuhkot, jotka mahdollistavat hyvän hengityksen kaikissa työskentelytilanteissa ja olosuhteissa. Pää on koiran keskipiste, sen erottuva piirre, jonka ilme tekee siitä keskiaasiankoiran.

Ihanteellinen keskiaasiankoira on ravaajatyypinen ja kokonaisuutena toiminnallinen koira. Toiminnallisen rakennekokonaisuuden muodostaa suurimmaksi osaksi kestävä tuki- ja liikuntaelimistö. Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus vaatii koiralta erittäin lujaa henkistä ja fyysistä kestävyyttä ja tarvittaessa suurta voimaa. Koiran on oltava nopea ja voimakas, jotta se kykenee karkottamaan uhkaa riittävällä voimakkuudella. Karvan on oltava säänkestävä ja ihon terve. Silmien tulee olla tiiviit ja terveet. Pään on oltava voimakas ja hampaiston ja purennan toiminnallinen. Luonteen tulee täydentää rakennetta toimintakyvyn takaamiseksi äärimmäisissä olosuhteissa.

Keskiaasiankoirien rotumääritelmä mahdollistaa sisälleen useita erityyppisiä koiria, niin ulkomuodon kuin luonteen ja käyttötarkoituksenkin mukaan. Jalostuksen ja koirien siirtyminen myös Eurooppaan ja muualle maailmaan on aiheuttanut sen, että jalostukseen käytettäviä koiria arvotetaan niiden näyttelymenestyksen perusteella. Jalostuksen ensisijainen tavoite tulisi kuitenkin olla näiden koirien käyttöominaisuuksien ylläpitäminen.

Näyttelykoirilla tai sisällä asuvilla koirilla voidaan silloin tällöin tavata lyhyttä ja ohuempaa turkkia, joka ei kuitenkaan ole riittävä suojaamaan koira vaihtelevilta sääolosuhteilta keväisin ja syksyisin, eikä myöskään kylminä talvikuukausina. Kovin lyhyt tai puutteellinen karvapeite voi aiheuttaa myös kivesten paleltumista uroskoirilla kovimpien pakkasten aikaan, jos koira viettää paljon aikaa ulkona. Riittävän pohjavillan kasvattaakseen keskiaasiankoiran tulee viettää aikaa ulkona jo ilmojen viiletessä, eikä se silloin oikeanlaisen karvapeitteensä ansiosta yleensä tarvitse koppiinsa lämmitystä, vaan pelkkä eristys riittää.

Muutoin keskiaasiankoira vastaa edelleen käyttötarkoitustaan ja on pääsääntöisesti ulkomuotonsa puolesta soveltuva työhön, johon rotu on jalostettu.

Keskeisimmät ongelmakohdat

Keskiaasiankoiran ulkomuodossa kriittisimmät ongelmat liittyvät toiminnallisen kokonaisuuden turvaaviin piirteisiin sekä vaikuttavuuteen terveyden ja hyvinvoinnin osa-alueilla. Näitä ovat kaikki ulkomuodon osa-alueet, jotka tukevat vartioivan koiran toimintakykyä.

Vuoden 2024 rodun erikoisnäyttelyn tuomari Vladimir Katsnelson Ukrainasta mainitsi tuomarihaastatteluosiossa, että ulkomuototuomarit kiinnittävät huomiota epäolennaisiin asioihin, kuten häntään tai korviin (jotka edelleen typistetään siellä, missä koiria on maailmanlaajuisesti eniten) vaikka arvosteluissa tulisi kiinnittää ennen kaikkea huomiota funktionaaliseen työkoiran rakenteeseen.

Raajojen kulmausten tulee mahdollistaa lihasten oikea kiinnittyminen tukirankaan ja oikeilla raajojen kulmauksilla nivelpinnoille ei tule kohtuutonta rasitusta. Koirien lihaskunto muodostuu riittävästä ja oikeasta liikunnasta, mutta koirien tulee säilyä myös anatomisesti ja geneettisesti atleettisina.

Mastiffimainen ulkonäkö on epätoivottavaa ja sisältää monia toiminnallisuutta haittaavia tekijöitä. Löysät silmäluomet altistavat silmää ympäristön rasitukselle ja liiallinen nahkan määrä tuottaa koira haittaavia ihopoimuja. Luustoltaan liian pyöreä ja liioiteltu koira ei jaksu työskennellä pitkäkestoisesti. Liian lyhyt karvapeite ei suojaa koira ja vaikeuttaa karvan pysymistä säänkestävänä. Koirien koko ei saa rodussa kasvaa liiaksi. Rotumääritelmässä ei ole esimerkiksi määritelyä enimmäiskorkeutta, mutta mittasuhteiden tulee aina säilyä oikeina.

5. YHTEENVETO AIEMMAN JALOSTUKSEN TAVOITEOHJELMAN TOTEUTUMISESTA

Rodun ensimmäisen jalostuksentavoiteohjelman voimassaolokausi 2026-2030

6. JALOSTUKSEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

6.1 Jalostuksen tavoitteet

Jalostuspohja

Jalostuspohja on monimuotoisuudeltaan suppea, jos vain pientä osaa rodun koirista ja sukulinjoista on käytetty jalostukseen tai jos rodussa on koiria, joilla on rodun yksilömäärään nähden liian suuret jälkeläismäärät. Monimuotoisuus on tärkeää myös immuunijärjestelmässä, jonka geenikirjon kapeneminen voi johtaa esimerkiksi tulehdussairauksiin, autoimmuunisairauksiin ja allergioihin. Jalostus ja perinnöllinen edistymisenkin ovat mahdollisia vain, jos koirien välillä on perinnöllistä vaihtelua. Jalostuspohjan pitäminen mahdollisimman monimuotoisena on jokaisen kasvattajan vastuulla ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota yhdistelmiä tehdessä.

Käyttäytyminen ja luonne

Ihmisiin kohdistuvaa aggressiivisuutta ei tule pyrkiä lisäämään, arkaa tai salakavalaa koiraa ei saa käyttää jalostukseen. Ruoka- ja resurssiaggressiivisuuteen tulee kiinnittää huomiota eikä niitä tule jalostusvalinnoilla korostaa tai lisätä.

Käyttöominaisuudet

Rodun alkuperäinen käyttötarkoitus karjan, omaisuuden ja alueiden vartijana tulee ottaa huomioon ja säilyttää jalostusvalinnoilla. Erityisesti eläinvahtina toimivaa luonnetta tulee vaalia jalostuksessa, sillä sellainen keskiaasiansaankoina sopii lähes poikkeuksetta aina myös aluevartijaksi, mutta aluevartijan luonne ei välttämättä kuitenkaan sovellu eläinten kanssa työskentelyyn.

Terveys ja lisääntyminen

Jalostukseen tulee käyttää vain luonnollisesti lisääntyviä koiria, pakastesperman käyttö esimerkiksi ulkomaisten tai jo edesmenneiden urosten kohdalla on kuitenkin hyväksyttävää.

Ulkomuoto

Käytetään jalostukseen vain rodunomaisia koiria. Näyttelytulos EH – ERI on suositeltavaa, mutta ei pakollista.

6.2 Suositukset jalostuskoirille ja yhdistelmille

Suositukset jalostukseen käytettävien koirien ja yhdistelmien ominaisuuksista

TERVEYS

Lonkkaniveldysplasia

Jalostukseen käytetään lonkiltaan kuvattuja ja virallisesti lausuttuja keskiaasiankoiria. Oireettomien C- ja D- dysplasia asteen saaneita koiria suositellaan käytettävän terveemmille kumppaneille.

Peruste: Lonkkaniveldysplasiaa esiintyy rodussa kohtuu yleisesti. Kuvaamalla vähintään jalostuskoirat yhdistys voi seurata rodun lonkkaterveyttä ja miettiä PEVISAn tarvetta ja mahdollisia raja-arvoja tulevaisuudessa.

Kyynärniveldysplasia

Jalostukseen suositellaan käytettävän kyynäriltään virallisesti kuvattuja ja Suomen Kennelliitossa lausuttaja mielellään terveitä yksilöitä (kyynärät 0/0). Koiraa, jonka kyynärissä on lievät muutokset (1/1 tai 0/1) voidaan käyttää jalostukseen harkiten ja valiten sille kyynäriltään terve kumppani. Koiraa, jonka kyynärissä on kohtalaiset muutokset (2/2, 1/2 tai 0/2) ei suositella käytettävän jalostukseen, kuin hyvin harkiten ja se tulee aina yhdistää vain tuloksen 0/0 saaneen kanssa.

Peruste: Keskiaasiankoirilla on yleisesti hyvä kyynärnivelterveys. Kyynärniveldysplasia on usein vakava jo melko lievänäkin, joten kyynärien kuvaus ja suositusten noudattaminen on tärkeää, jotta tilanne pysyisi hyvänä myös tulevaisuudessa.

Selkä

Jalostukseen suositellaan käytettäväksi virallisesti kuvattuja ja Suomen kennelliiton virallisen selkälausunnon LTV ja SP saaneita keskiaasiankoiria.

Peruste: Keskiaasiankoirilla ei ole kattavasti tietoa rodun lanneristiselän LTV terveydestä ja suosituksella yhdistys kerää tietoa rodun selkäterveydestä ja tilanteen mukaan päivittää suosituksia kuvaamisen osalta. LTV:n vakavat muodot (yleensä LTV2 ja LTV3) voivat aiheuttaa vakaviakin oireita, joten rodun selkäterveyden kartoittaminen on tärkeää.

Keskiaasiankoirilla on esiintynyt jonkin verran spondyloosia (SP) ja tilanteen kartoittamisen sekä ennaltaehkäisyn vuoksi yhdistys suosittelee myös virallista spondyloosi - lausuntoa.

Perinnölliset silmäsairaudet

Jalostukseen suositellaan käytettävän silmiltään virallisesti tutkittuja, mielellään terveitä yksilöitä. Koiraa, jonka silmissä on lievät muutokset luomirakenteessa voi käyttää jalostukseen harkiten ja valita silmiltään terve parituskumppani.

Peruste: Keskiaasiankoirilla ei ole kattavasti tietoa rodun silmäterveydestä ja suosituksella yhdistys kerää tietoa rodun silmäterveydestä ja tilanteen mukaan päivittää suosituksia tutkimisen osalta. Rodussa tähän mennessä tavattu perinnöllisistä silmäsairauksista erilaisia luomirakenteen ongelmia sekä kirsikkasilmää.

ASTUTUS JA SYNNYTYS

Käytetään jalostukseen koiria, jotka lisääntyvät luonnollisesti; narttuja, joilla on selkeät kiimat, jotka antavat astua normaalisti ja ovat hyviä emoja, ja uroksia, jotka astuvat normaalisti ja joilla on hyvä sukupuolivietti.

Keinosiemennystä ei suositella käytettävän muutoin kuin painavan syyn vuoksi. Luonnollisen astutuksen epäonnistuessa keinosiemennykseen ei tule ryhtyä.

Ei jalostukseen:

Uros, joka ei kykene astumaan luonnollisesti.

Kahdesti sektioitu narttu, tämän jalostukseen käytettävien jälkeläisten osalta on tehtävä seuranta.

Narttu, joka ensimmäisen pentueensa kohdalla ilman syytä ei kykene synnyttämään luonnollisesti tai huolehtimaan normaalisti jälkeläisistään.

Peruste: Kasvattajien tulisi aina kiinnittää huomiota astutusten ja synnytysten helppouteen ja jälkeläisten hoidon tasoon jalostuskoirissaan. Luonnollinen lisääntyminen on yksi rodun elinvoimaisuuden mittari ja keskiaasiankoirissa tilanne on tämän osalta hyvä. Jos tästä lipsutaan pikkuhiljaa, voi olla että tulevaisuudessa entistä suurempi osa joudutaan erilaisten syiden takia keinosiementämään tai keisarileikkaamaan.

LUONNE

Ei jalostukseen: Koira on arka, aggressiivinen tai ääniherkkä.

Harkiten jalostukseen: Jos koira on keskittymiskyvytön, äänekäs tai yliseksuaalinen, jalostuskumppaniksi on toivottavaa valita aina kumppani, jolla ei ole samoja ongelmia luonteessa tai hermorakenteessa.

Suositus: Koira on MH-kuvattu, luonnetestattu tai sen luonne on muutoin osoitettu soveltuvaksi jalostukseen.

Peruste: Jalostuskoirien hyvä luonne on kasvatuksen perusta. Keskiaasiankoirissa on kautta aikojen ollut jonkun verran haastavuutta luonteissa. Arkuus ja aggressiivisuus ovat vahvasti periytyviä ja jos näitä asioita vähätellään. Suositusten noudattaminen on erittäin tärkeää. Luonnetta kuvaavat testit ovat tärkeitä työkaluja jalostuskoirien luonteen objektiiviseen arviointiin. Näistä saa muodostettua hyödyllisiä tilastoja jalostuksen avuksi, kun koiria testataan tarpeeksi.

RODUN GENEETTISEN MONIMUOTOISUUDEN TURVAAMINEN

Urosvalinta: Nartulle ei tule käyttää samaa urosta, mitä nartulle on aiemmin käytetty. Jalostukseen ei suositella kyseisen uroksen lähisukulaista taikka urosta, jota on käytetty nartun lähisukulaiselle.

Sukusiitosaste: Yhdistelmän sukusiitosaste viidessä polvessa laskettuna ei saa ylittää 6,25 %. Sukulaisuusasteen on oltava mahdollisimman vähäinen.

Jälkeläismäärä: Koirille suositellaan korkeintaan neljää pentuetta tai 30 pentua.

Peruste: Kaikki kasvattajat ovat samassa veneessä monimuotoisuuden kanssa. Kaikkien on myös osallistuttava sen ylläpitoon, sillä jos joku tekee lyhytkantoisia päätöksiä jalostusvalinnoissa, joutuvat muut kasvattajat painimaan näiden päätösten kanssa jatkossa. Monimuotoisuutta ei voi jälkikäteen lisätä, vaan edellisten sukupolvien kasvattajien valinnat ovat ainoa vaihtoehto, joilla seuraavaa sukupolvea voi kasvattaa. Jos monimuotoisuutta on hukattu aiemmin, ei sitä saa koskaan enää takaisin.

JÄLKEÄISNÄYTTÖ

Suositus uros: Ei enempää kuin neljä pentuetta, ei kolmatta pentuetta ennen kuin ensimmäiset Suomessa syntyneet pennut ovat yli puolitoistavuotiaita ja kaikista syntyneistä pennuista vähintään puolet on lonkkakuvattu, selkäkuvattu, kyynärkuvattu ja silmätarkastettu virallisesti.

Suositus narttu: Vähintään puolet aikaisemmista pennuista on oltava lonkkakuvattu, selkäkuvattu, kyynärkuvattu ja silmätarkastettu virallisesti.

Peruste: Jälkeläisnäyttö on ainoa, millä koiran jalostusarvoa voidaan mitata. Jos koiraa käytetään runsaasti jalostukseen lyhyen ajan sisällä ja se periyttääkin jotain sairautta poikkeuksellisen paljon, on vahinko jo tapahtunut, kun pentueita on useita.

IKÄ

Suositus: Alaikäraja astutushetkellä sekä uroksella, että nartulla on 24 kuukautta.

Lisäksi yli 5-vuotiasta ensisynnyttäjää sekä yli 8-vuotiasta narttua ei suositella jalostukseen.

Peruste: Alaikäraja astutukselle on keskiaasiankoirille erittäin tärkeää, sillä rotu on hitaasti kehittyvä niin henkisesti, kun fyysisestikin. Nartun alaikäraja suojaaa sitä myös liian aikaiselta pennuttamiselta. Myös muut suositukset suojelevat narttua pennuttamisen liialliselta rasittavuudelta.

Suositus yksittäisen koiran maksimijälkeläismäärälle

Yleinen Suomen Kennelliiton suositus on, että yhdenkään koiran elinikäinen jälkeläismäärä ei ylitä 5 % rodun populaatiossa yhden sukupolven (4 v) jaksolla rekisteröidyistä pennuista. Urosten jälkeläismäärän tulee jakautua mahdollisimman tasaisesti eri vuosille. Jälkeläismäärää arvioitaessa rodun populaation kokoa tulee tarkastella paitsi kansallisella myös kansainvälisellä tasolla, erityisesti yksilömäärältään pienissä roduissa. Yhdistys suosittelee uroksille sekä nartuille enintään neljää pentuetta ja jo kolmatta pentuetta tulee harkita tarkoin.

6.3 Rotuyhdistyksen toimenpiteet

Suomen keskiaasiankoirat ry pyrkii rodusta vastaavana yhdistyksenä yhteistyössä Suomen Palveluskoiraliiton ja Suomen Kennelliiton kanssa omalla toiminnallaan luomaan hyvät lähtökohdat kasvattajille tässä jalostuksen tavoiteohjelmassa asetettujen tavoitteiden toteuttamiseen. Yhdistys pyrkii edistämään avoimuutta ja hyvää yhteishenkeä rodun harrastajien ja kasvattajien parissa järjestämällä tilaisuuksia, joihin rodun piirissä olevat ovat tervetulleita ja edistämään yhteistyötä kasvattajien ja harrastajien kesken niin Suomessa kun Euroopassakin.

Yhdistys pyrkii lisäämään tietoutta rodun ominaisuuksista, sairauksista, työominaisuuksista, työkäytöstä ja terveydestä. Yhdistys pyrkii luomaan selkeät ja perustellut jalostussuositukset sekä ohjeita rodun omistajille keskiaasiankoiran kanssa elämisestä, rodun kasvatuksesta ja käytöstä laumanvartija-, ja vartiokoirana.

Yhdistys pyrkii järjestämään luentoja ja tapahtumia jäsenille sekä rodun kasvattajille, harrastajille tai rotua harkitseville.

Yhdistys pyrkii lisäämään keskustelua myös ulkomuototuomareiden kanssa nykyistä laajemmin ja laajentamaan rodun ulkomuototuomarikoulutusta. Yhdistys pyrkii tekemään ulkomuototuomareiden koulutuksessa käytettävää materiaalia ja pitämään sen ajan tasalla.

Yhdistys pyrkii keräämään ja tilastoimaan dataa rodusta ja tuomaan sitä jäsenten ulottuville yhdistyksen kautta. Yhdistys kannustaa entistä enemmän koiranomistajia tutkimaan koirien terveyttä ja luonnetta laajasti muiltakin, kun jalostuskoirilta.

6.4 Uhat ja mahdollisuudet sekä varautuminen ongelmiin

Rodun jalostuksen suurimmat uhat ja mahdollisuudet

Uhat: Geenipoolin supistuminen, sukulaistumisen lisääntyminen: tiinehtymisongelmien kasvu, autoimmuunisairauksien tai allergioiden lisääntyminen, uusintayhdistelmät, käytettyjen sukulinjojen yksipuolistuminen, luonne- tai käytösongelmien lisääntyminen.

Sairauksista tai vioista ei kerrota tai niitä vähätellään, ristiside- tai luomioperoinneista ei ilmoiteta ja operoituja koiria käytetään jalostukseen.

Mahdollisuudet: Vähemmän käytettyjen koirien ja sukujen ottaminen jalostusohjelmaan, löydetään ja tuodaan vieraampia sukuja edustavia tuontikoiria, jälkeläismäärärajoitus rekisteröinnin ehtona ja uusintayhdistelmiä ei tehdä.

Luustoterveys edistyy harkituilla ja tiedon varassa tehdyillä yhdistelmillä sekä PEVISA-ohjelman antaman lisääntyvän tiedon avulla.

Ei rodunomaiset luonne- ja käytösongelmalliset koirat karsitaan jalostuksesta, yhdistys kerää terveys- ja käyttäytymistietoja ja jakaa tietoa rodun tilasta, koiria luonnetestataan tai käyttäytymisen jalostustarkastetaan enemmän ja jalostuskoirat on aina testattu, valionarvon edellytyksenä luonnetesti tai MH-luonnekuvaus.

Varautuminen ongelmiin

Ongelmiin varaudutaan sisällyttämällä jälkeläismäärärajoitus geneettisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi PEVISA-ohjelmaan. Terveyttä seurataan sisällyttämällä oleelliset terveystutkimukset PEVISA-ohjelmaan, johon tiedon lisääntyessä voi tarvittaessa lisätä jalostusta ohjaavat ehdot tai rajoitukset. Kerätään terveystietoja myös muista, kuin PEVISA-ohjelmaan sisällytetyistä sairauksista. Tiedotusta jäsenistölle ja kasvattajille lisätään.

6.5 Toimintasuunnitelma ja tavoiteohjelman seuranta

Vuosi	Tehtävä tai projekti
2026	JTO & PEVISA voimaan 1.1.2026. Luustoluento etäyhteydellä. Kyselytutkimusten tekeminen terveydestä/lisääntymisestä ja käyttäytymisestä, tulosten analysointi ja tiedottaminen jäsenistölle.
2027	Ulkomuototuomareiden koulutusmateriaalin tekeminen.
2028	Etäluentoja luonnetestistä ja käyttäytymisen jalostustarkastuksesta.
2029	Luonnetestin ja käyttäytymisen jalostustarkastuksen ihanneprofiilit.
2030	JTO:n päivitys vuosille 2031-2035 ja sen ennakkotarkastus sekä hyväksyttäminen yhdistyksen ja rotujärjestön hallituksessa sekä Kennelliitossa, PEVISA-ohjelman uusiminen/päivittäminen

JTO:n ja PEVISAn vaikutuksen seuraaminen

JTO ja PEVISA ovat voimassa kerrallaan viisi vuotta, mutta siinä ajassa on käytännössä vielä mahdotonta sanoa, onko edistystä saavutettu terveyden suhteen, joten seuranta pitää tehdä huomattavasti pidemmältä ajanjaksolta. Pidemmällä ajanjaksolla on myös mahdollista kartoittaa rodussa esiintyviä yleisimpiä muita ongelmia esimerkiksi luomenkiertymien suhteen, joita ei aiemmin ole kovinkaan paljoa virallisesti tutkittu, mutta jotka ovat rodussa nähtävissä ja yleisesti tiedossa.

7. LÄHTEET

Bulkunova, F. 2020. Mother of Alabai

Mychko,E. 2004. Sredneasiatskaja ovtcharka

Mychko,E. 2014. Sredneasiatskaja ovtcharka

Shklyayev, A.N. 2014. Alabai-Sredneasiatskaja ovtcharka

Vysotski, V.B. 2002. Sredneasiatskaja ovtcharka

Katsnelson, V. haastattelu 9.4.2024

www.suomenkennelliitto.fi

www.nkp-sao.ru (venäjän rotuyhdistys) (rotumääritelmän kommentit)(kansikuva)

www.jalostus.kennelliitto.fi

<https://www.kennelliitto.fi/kasvatus-ja-terveys/koiran-terveys/perinnolliset-sairaudet-ja-koiran-hyvinvointi>

<https://www.agria.fi/koira/artikkeleita/sairaudet-ja-terveys/koiran-vatsalaukunkiertyma-vaatii-pikaista-hoitoa/>

[Suomen keskiaasiankoirat ryn kasvattajakahvilan muistiinpanot](#)

8. LIITTEET

Rotumääritelmä

Rotumääritelmän tulkinta